

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Právnická fakulta

VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI RODIČI A DĚTMI A PŘEDKY A POTOMKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Denisa Ventová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ph.Dr. David Elischer, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce: 31. 8. 2016

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 31. 8. 2016

.....

Denisa Ventová

Obsah

1	Úvod	4
2	Historie úpravy vyživovací povinnosti.....	6
2.1	Historie rodinného práva po vyhlášení Československého státu - ABGB.....	6
2.2	Právní úprava po 2. Světové válce - zákon o právu rodinném, zákon č. 265/1949 Sb.	7
2.3	Zákon o rodině, zákon č. 94/1963 Sb.....	8
3	Systematika zařazení vyživovací povinnosti.....	9
4	Obecně o vyživovací povinnosti a pojmy vyživovací povinnost, výživné	11
4.1	Pojmy	11
4.2	Obecně o vyživovací povinnosti	13
5	Druhy vyživovací povinnosti	18
5.1	Vyživovací povinnost mezi manžely	18
5.2	Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely	21
5.3	Vzájemná vyživovací povinnost předků a potomků	23
5.4	Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi.....	23
5.5	Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce.	24
5.6	Vyživovací povinnost mezi partnery	26
5.7	Vyživovací povinnost po zrušení registrovaného partnerství	27
6	Vzájemná vyživovací povinnost předků a potomků	28
6.1	Subjekty vyživovací povinnosti	30
6.2	Vznik, zánik, změna a promlčení vyživovací povinnosti	30
6.3	Rozsah výživného	32
6.3.1	Nevyratitelná domněnka o výši příjmu	34
6.3.2	Tvorba úspor	34
6.3.3	Splatnost výživného	35
7	Vzájemná vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi.....	36

7.1	Vyživovací povinnost rodičů k dětem.....	36
7.1.1	Subjekty vyživovací povinnosti	37
7.1.2	Vznik, trvání a zánik vyživovací povinnosti.....	38
7.1.3	Rozsah vyživovací povinnosti.....	42
7.1.4	Určení výše výživného a rozhodování o výživném a jeho změny	48
7.1.5	Vyživovací povinnost rodičů k dětem svěřeným do péče jiné osoby	51
7.1.6	Zvláštní případy při stanovování výživného	52
7.1.7	Neplnění vyživovací povinnosti.....	57
7.2	Vyživovací povinnost dětí k rodičům	60
7.2.1	Subjekty vyživovací povinnosti dětí k rodičům.....	60
7.2.2	Vznik, trvání a zánik vyživovací povinnosti dětí k rodičům.....	61
7.2.3	Rozsah vyživovací povinnosti.....	62
7.2.4	Plnění vyživovací povinnosti	64
7.3	Soudní řízení o výživném.....	66
7.4	Výkon rozhodnutí.....	70
7.5	Výživné a insolvence	73
8	Další instituty týkající se výživného.....	80
8.1	Dobré mravy.....	80
8.2	Zneužití práva na výživné	80
8.3	Promlčení práva na výživné	81
8.4	Započtení.....	81
8.5	Bezdůvodné obohacení	82
8.6	Úroky z prodlení u peněžitého plnění výživného	82
8.7	Právo na zaopatření	83
8.8	Smlouvy o dobrovolném výživném	84
9	Úprava vyživovací povinnosti v trestním zákoníku	85
10	Závěr	88
11	Použité zdroje	90
11.1	Seznam odborné literatury	90

11.2	Odborné články	91
11.3	Právní předpisy.....	91
11.4	Judikatura	92
11.5	Internetové zdroje.....	92

1 Úvod

Vyživovací povinnost je institut rodinného práva, který se týká každého člověka. Po narození se každý člověk stává oprávněným a v průběhu života se stává někdy povinným a někdy oprávněným. Každý z nás byl dítě, někdo rodič, předek, potomek, manžel a s tím jsou spojena určitá práva a povinnosti.

Bohužel v dnešní době, ačkoli jde o zákonnou vyživovací povinnost, nebývá vždy plněna dobrovolně. Povinné osoby se snaží své vyživovací povinnosti vyhnout nebo alespoň ji plnit co nejnižší. Naproti tomu oprávněné osoby mnohdy zneužívají svého práva na výživné, odmítají se sami živit. Příkladem jsou takzvaní „věční studenti“, kteří pokračují ve studiu, jen aby se nemuseli starat sami o sebe. Polovina manželství se rozvádí a stále více dětí, skoro polovina, se rodí nesezdaným párům. O výživném stále častěji musí rozhodovat soudy.

Vyživovací povinnost upravuje od 1. 1. 2014 občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb. v hlavě druhé nazvané rodinné právo. Vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery a bývalými registrovanými partnery je upravena v samostatném zákoně.

Ve své práci se snažím pojmut téma vyživovací povinnost komplexně, převážně z pohledu hmotného práva, věnuji se však i úpravě práva procesního, se zaměřením na nejvýznamnější vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi.

Na začátku své práce popíšu historický vývoj vyživovací povinnosti na našem území, dále kde je stanovena vyživovací povinnost, definuji základní pojem vyživovací povinnosti, a charakterizují jednotlivé druhy vyživovací povinnosti.

Dále se podrobněji zaměřím na vyživovací povinnost rodičů a dětí, na vznik, trvání, zánik a rozsah vyživovací povinnosti.

Jelikož v dnešní konzumní společnosti lidé potřebují mít vše a hned a bohužel je u obyvatel České republiky nízká finanční gramotnost, stoupá počet úvěrů a půjček, které nejsou povinní schopni splácet a tím dochází u stále většího počtu občanů k předlužení. Důsledkem předlužení je vliv insolvenčního řízení na placení výživného.

Další zajímavou problematikou výživného je jeho vymáhání. Vzhledem ke stavu společnosti není stále více výživného placeno včas, a proto v budoucnu bude častěji docházet k vymáhání výživného podle exekučního řádu, zákon č. 120/2001 Sb., zákon

o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů nebo podle občanského soudního řádu, zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

V trestním zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb. je upraven trestný čin zanedbání povinné výživy. Toto je také zajímavé téma týkající se vyživovací povinnosti.

Dále se ještě budu zabývat instituty, které souvisejí s vyživovací povinností, a které jsou upraveny v různých částech občanského zákoníku.

Závěrem práce zhodnotím současnou úpravu a možné úvahy o změně právní úpravy.

Toto téma jsem se rozhodla zpracovat, protože je stále více aktuální u laické veřejnosti a neustále dochází k jeho drobným změnám, ať již úpravou občanského zákoníku od 1. 1. 2014, tak neustálým vývojem společnosti.

Tato diplomová práce vychází z právní úpravy platné ke dni 31. 8. 2016.

2 Historie úpravy vyživovací povinnosti

Rodina a rodinné vztahy jakož i práva a povinnost z nich plynoucí byly předmětem právní úpravy již v období před Kristem. Nicméně já se zaměřím na historii právní úpravy na našem území od vzniku samostatného Československého státu.

2.1 Historie rodinného práva po vyhlášení Československého státu - ABGB

Po vyhlášení Československého státu zůstal nadále v platnosti Obecný zákoník občanský /Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch /ABGB/, který byl vyhlášen 1. 6. 1811 a nabyl účinnosti 1. 1. 1812, protože podle čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb. z. a n. Národního výboru československého o zřízení samostatného státu Československého, recepční zákon, „Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatímne v platnosti.“ Citovaný zákon tedy nezrušil všechny rakouské zákony, ale naopak je převzal.

ABGB v prvním dílu upravoval právo osobní (právo manželské, vztahy mezi rodiči a dětmi, poručenství a opatrovnictví). ABGB nebyl až do r. 1950 zásadně měněn. Vzhledem k institutu otcovské moci, byl otec hlava rodiny, a proto zajišťoval výživu, výchovu a zaopatření dětí na výživu.

Obecný zákoník občanský stanovil povinnost muži poskytovat slušnou výživu své ženě podle svého majetku. Komentářová literatura stála na základě, že oba manželé musí žít ve stejné životní míře. Dále rodiče byli povinni poskytovat slušnou výživu svým manželským nezletilým dětem, šlo především o otce, a nebylo-li ho, pak matku a subsidiárně o prarodiče ze strany otcovské a po nich mateřské. Nemanželským dětem byl povinen poskytovat výživu, výchovu a zaopatření přiměřeně podle svých majetkových poměrů. Nemanželské matce byl pak otec povinen nahradit útraty porodu a výživu po dobu šesti neděl a mimo to další výlohy, pokud byly nutné. Zákon upravoval také povinnost dětí poskytovat slušné zaopatření svým rodičům v nouzi. Byť nebyl rozvod běžným řešením manželské krize, zákon upravoval také povinnost k alimentaci po rozvodu a to v rozsahu přiměřené výživy, pokud byl manžel vinen rozvodem a manželka vinna nebyla. Vedle těchto povinností je třeba zmínit i právo

manželských dětí na slušné věno od rodičů, dědů a báb v pořadí, v jakém jsou povinni vyživovat a zaopatřovat, nemanželská dcera měla právo na věno jen od své matky.¹

2.2 Právní úprava po 2. Světové válce - zákon o právu rodinném, zákon č. 265/1949 Sb.

Vývoj práva po 2. světové válce byl určován zejména ústavním zákonem č. 150/1948 Sb., jenž v návaznosti na změnu společenských podmínek, které přinesla 2. světová válka, zakotvil zásady, které se promítly do nového zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.

Zákon o právu rodinném, který nabyl účinnosti 1. ledna 1950, obsahoval řadu změn v dosavadním pojetí rodinného práva. Jednalo se například o nové pojetí manželství a rodiny, zrovnoprávnění mužů a žen, zrušení moci manželské, zájem o dítě, projevující se jednak ve zrovnoprávnění všech dětí bez ohledu na jejich původ (manželský, nemanželský), jednak v péči o to, aby byla zajištěna výživa a výchova dítěte ze strany rodičů. Další obecný princip byl obsažen v ustanovení §35 zákona o právu rodinném jako povinnosti rodičů starat se o tělesný a duševní rozvoj dětí, zejména v péči o jejich výživu a výchovu, tak aby byly náležitě připraveny přispívat svou prací ku prospěchu společnosti. Další zásada zdůraznila rovnocenné postavení obou rodičů v poměru k jejich dětem tím, že zrušila moc otcovskou a zavedla moc rodičovskou, bez ohledu na to, zda jsou rodiče manžely. Zákon stanovil okruh osob, které měli vůči sobě vzájemnou vyživovací povinnost a v jakém pořadí ji mají. V důsledku moci rodičovské měli oba rodiče stejná práva a stejné povinnosti. Princip zájmu dítěte byl prvořadý.

Následná úprava rodinného práva, představovaná zákonem č. 266/1949 Sb., o zatímních změnách v některých občanských věcech právních, v případě vyživovací povinnosti znovu zdůraznila jako vůdčí princip vztahu rodičů a dětí zájem dítěte. Pro vyživovací povinnost pak zavedla termín úhrada osobních potřeb. Přestože mnoho z výše citovaných právních předpisů týkajících se vyživovací povinnosti bylo publikováno před mnoha a mnoha lety, a to v rozdílných společenských a

---

¹ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1032, 1033

ekonomických podmínkách, je třeba u mnoha z nich konstatovat zejména jejich nadčasovost.²

2.3 Zákon o rodině, zákon č. 94/1963 Sb.

Se změnou Ústavy z roku 1960 došlo ke změnám ve všech odvětvích právního řádu, tedy i v oblasti rodinného práva. Byl přijat zákon o rodině, č. 94/1963 Sb., účinný od 1. 4. 1964, platil do 31. 12. 2013.

Zákon o rodině upravoval vyživovací povinnost v části třetí nazvané Výživné. V hlavě první upravoval vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí, v hlavě druhé upravoval vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými, v hlavě třetí upravoval vyživovací povinnost mezi manžely, v hlavě čtvrté upravoval výživné rozvedeného manžela, v hlavě páté upravoval příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce, v hlavě šesté upravoval společná ustanovení.

Tento zákon obsahoval pouze dílčí změny oproti předchozímu zákonu o právu rodinném. Podstatnou změnou tohoto zákona bylo nahrazení institutu rodičovské moci institutem práv a povinností rodičů, byla posílena role společnosti na výchově dětí a manželské majetkové právo bylo nově upraveno v občanském zákoníku, č. 40/1964 Sb., nikoli v zákoně o rodině.

Zákon o právu rodinném byl mnohokrát novelizován, k podstatným změnám došlo až po roce 1989. K nejvýznamnější novele došlo až zákonem č. 91/1998 Sb., v důsledku změn ve společnosti a ekonomických podmínkách. Touto novelou došlo ke zlepšení postavení nezletilého dítěte. Novela stanovila, že dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů. Z toho dovozujeme, že dítě má právo podílet se na životní úrovni toho rodiče, jež má vyšší životní úroveň. Dále novela stanovila tvorbu úspor z výživného, tedy zásadu, že výživné nemá spotřební charakter. Novela také obsahovala ustanovení, podle kterého při stanovování výživného soud přihlíží i k tomu, zda se povinný bez důležitého důvodu nevzdal výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti. Dále novela obsahovala možnost v případech zvláštního zřetele hodných uložit povinnému povinnost složit zálohu na výživné splatné v budoucnu. Poslední významná změna této novely byla stanovení průměrného výdělku, pokud rodič neprokáže své příjmy.

---

² Veselá, R. a kolektiv: Rodina a rodinné právo historie, současnost a perspektivy. 2. vydání, Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 89

3 Systematika zařazení vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost je institut rodinného práva. Nově je upravena v občanském zákoníku, zákon č. 89/2012 Sb., dále jen občanský zákoník. Úprava rodinného práva vychází z Listiny základních práv a svobod, ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Úmluvy o právech dítěte. Občanský zákoník je obecný kodex soukromého práva, který mimo jiné upravuje materii rodinného práva.

Do 31. 12. 2013 byla vyživovací povinnost upravena v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb., dále jen zákon o rodině. V rámci nové úpravy od 1. 1. 2014 došlo k systémovým změnám, ale nedošlo k významným obsahovým změnám.

V občanském zákoníku, zákoně č. 89/2012 Sb. je vyživovací povinnost zařazena do více částí.

Vyživovací povinnost je zařazena do části druhé nazvané Rodinné právo Hlavy II Díl 2. Oddíl 3. Pododdíl 4. § 910 - 923 nazvané Vyživovací povinnost, § 915 – 920 Výživné mezi rodiči a dětmi a předky a potomky, § 920 Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce, § 921 – 923 Společná ustanovení o výživném.

Vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely je zařazena do části druhé Hlavy I Díl 4. Oddíl 1. § 697 Výživné mezi manžely.

Vyživovací povinnost rozvedeného manžela je zařazena do části druhé Hlavy I Díl 5. Oddíl 3. § 760 - 763 Výživné rozvedeného manžela.

Další ustanovení, která obsahoval zákon o rodině v části třetí, jsou zařazena v jiných částech občanského zákoníku. Některé další instituty jako zákaz započtení pohledávek nezletilého dítěte, promlčení výživného, respektive nepromlčitelnost vyživovací povinnosti, promlčení jednotlivých splátek, bezdůvodné obohacení, dobré mravy jsou upraveny v částech občanského zákoníku věnovaných danému právnímu institutu. V rámci dědického práva v hlavě třetí je upraveno právo na výživné z pozůstalosti.

Vzájemná vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery a bývalými registrovanými partnery je upravena v samostatném zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.

Rodinné právo je subsystém práva soukromého. Oproti ostatním částem soukromého práva má rodinné právo určitá specifika. Subjekty rodinněprávních vztahů mají mezi sebou osobní vztah, který je založen na příbuzenském nebo emocionálním poutu. Část ustanovení týkajících se rodinného práva neobsahuje sankci za nedodržení, a tedy jsou nevynutitelná. Většina ustanovení rodinného práva jsou kogentní a nelze se od nich odchýlit. Důvodem kogentnosti je veřejný zájem, ochrana rodiny jako základní ekonomické a sociální jednotky a biologicko-reprodukční funkce rodiny, dále i ochrana slabší strany.

Rodinu lze vymezit jako životní společenství založené na manželství nebo obdobném lidském svazku, jako nesezdané soužití druha a družky apod. Rodinu tvoří ti, kteří žijí společným způsobem života, jsou si blízcí, mnohdy spolu bydlí, vzájemně si pomáhají, mají mezi sebou nejen citová, intimní pouta, ale i další osobní či majetkové vazby vyplývající z osobního stavu nebo faktického svazku a vzájemných závazků.³

---

³ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kolektiv. Rodinné právo. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 4

4 Obecně o vyživovací povinnosti a pojmy vyživovací povinnost, výživné

4.1 Pojmy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, pojem vyživovací povinnost, resp. pojem výživné nedefinuje.

Význam vyživovací povinnosti vyvozujeme z ustanovení zákona, z práv a povinností oprávněných a povinných.⁴ Úprava v občanském zákoníku je velmi obecná, proto aby soudy při určování práv a povinností mohli zohlednit specifika daného případu. Vyživovací povinnost je název institutu rodinného práva, jehož obsahem je poskytování výživy. Výživou se rozumí majetkový soubor, který jedna osoba poskytuje druhé k jejímu vyživování.⁵

V komentáři Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014 Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník je vyložen pojem vyživovací povinnost, resp. pojem výživné a dvojí význam pojmu výživa. „Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, stejně jako dosavadní předpisy pojem vyživovací povinnost, resp. pojem výživné nedefinuje ani blíže legálně nevymezuje. Označení pododdílu 4 této části „vyživovací povinnost“ je sice vhodnější (a teoreticky přesnější) než dosavadní „výživné, avšak zákonodárce bohužel tuto jazykovou přesnost nedrží systematicky (srov. Výživné rozvedeného manžela“ v § 760). V praxi se naopak vžil konkrétnější pojem výživné, což vedlo (a jistě i povede) k tomu, že se i v odborné rovině oba pojmy budou užívat nadále *promiscue*. Ovšem ani pojem výživné není jednoznačný, má svou širší a užší dimenzi. Výživným se tradičně rozumí majetkový soubor věcí (peněžní i nepeněžní povahy) a jiných právních hodnot (osobní péče), o nichž platí, že jsou penězi ocenitelné, který poskytuje jedna osoba druhé proto, aby ji vyživovala, tj. aby uspokojovala její životní potřeby. Řečeno abstraktně, výživné je chápáno jako označení pro rodinněprávní institut definovaný souborem práv a povinností vznikajících z titulu vyživovací povinnosti (což je nepřesné).“

---

⁴ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014, s. 29

⁵ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurz občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H. Beck, 1999, s. 166

Vyživovací povinnost je povinnost, která vzniká při splnění zákonných podmínek mezi subjekty rodinněprávních vztahů, mezi rodiči a dětmi, předky a potomky, mezi manžely a bývalými manžely a mezi neprovdanou matkou a otcem dítěte.

Pojem vyživovací povinnost a výživné bývají v literatuře zaměňovány. Ačkoliv pojem vyživovací povinnost je širší než výživné. Výživné v užším smyslu znamená plnění povinnosti k výživě.

Vyživovací povinnosti odpovídá právo na výživné. Předmětem vyživovací povinnosti je tedy plnění výživného. Výživné může být plněno v podobě peněžitě i nepeněžitě. V peněžitě podobě ve formě opakujících se dávek nebo jako jednorázové plnění. Obvykle bývá plněno v peněžitě podobě ve formě pravidelných opakujících se dávek, splatných měsíc dopředu. Dohoda mezi oprávněným a povinným, případně rozhodnutí soudu může stanovit splatnost jinak.

Výživným se rozumí uspokojování všech životních potřeb toho, komu má být poskytováno.⁶ Výživné je pojem označující plnění, které poskytuje povinný oprávněnému. Je to povinnost hradit životní potřeby oprávněného subjektu, potřeby hmotné, kulturní a jiné.

Právo na výživné bývá někdy nepřesně označováno za osobně-majetkové právo, ačkoli jde spíše majetkové právo.⁷ Nicméně předmět výživného nemusí být majetkové povahy, může být například povahy osobní péče.

Výživné je majetkový soubor věcí, který poskytuje dlouhodobě jedna osoba druhé proto, aby ji vyživovala – uspokojovala její životní potřeby. Výživné je plnění, které je povinna poskytovat jedna osoba druhé na základě rozhodnutí soudu nebo dohody na základě zákona.⁸

Výživné v užším smyslu pak představuje konkrétní plnění poskytované na základě existující vyživovací povinnosti.

Ostatně i pojem výživa je používán ve dvojím významu. Jednak se jím rozumí zajištění výživy ve smyslu základních potravin k přežití člověka (vlastní výživa, výživa v užším smyslu), jednak označuje uspokojování i ostatních hmotných a nehmotných

---

⁶Holub, M., Nová, H., Ptáček, L., Sladká Hyklová, J.: Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími. 9. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2011, s. 314

⁷Švestka, J. a kolektiv.: Občanské právo hmotné 3. 5. Vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 133

⁸Švestka, J. a kolektiv.: Občanské právo hmotné 3. 5. Vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 132

potřeb (tj. nejen potřeby stravování, ošacení a bydlení, ale i potřeby kulturní, sportovní, rekreační, léčebné atp.).“⁹

Pojem „výživné“ je obdobně vyložen v komentáři Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. „Tradiční výraz „výživné“ ovšem není jazykově vhodný, protože je sám o sobě objektivně způsobilý vyvolat jazykově klamný dojem o povaze a účelu tohoto plnění. Pojem „výživné“ je v souladu s jeho účelem totiž zapotřebí chápat ve významu, který není odvozen od pouhé „výživy“, ani zdravé. Význam pojmu „výživné“ je širší. Kromě výživy v užším (pouze jazykovém) slova smyslu obsahuje zásadně celkové zaopatření ve vazbě na jednotlivé druhy výživného (viz bod IV). Můžeme proto říci, že pojem výživné je třeba chápat ve smyslu zajištění živobytí jiného člověka (věřitele, oprávněného, vyživovaného), což odpovídá nejen povaze výživného jako plnění, ale též účelu zákona. S ohledem na účel institutu jde o zabezpečování všech odůvodněných potřeb věřitele (oprávněného), vždy ve vazbě na schopnosti, možnosti a majetkové poměry dlužníka (povinného) a druh vyživovací povinnosti. Jedná se tedy nejen o uhrazování výživy v užším slova smyslu, ale i o uspokojování ostatních hmotných (ošacení, hračky, zdravotní pomůcky, školní potřeby a potřeby pro vzdělávání, kroužky, sport) či nehmotných potřeb (vzdělání, včetně školného, kulturní a duševní rozvoj) a potřeby bydlení apod.“¹⁰

4.2 Obecně o vyživovací povinnosti

Právní úprava v části druhé občanského zákoníku v podstatě obsahově navazuje na úpravu tzv. velkou novelou zákona o rodině - zákon č. 91/1998 Sb.

Výživné a vyživovací vztahy jsou projevem rodinné solidarity a jsou funkcí rodiny samé.

Vyživovací povinnost a právo na výživné vznikají ze zákona, jsou-li splněny předpoklady uvedené v zákoně.

Ustanovení občanského zákoníku týkající se rodinného práva jsou převážně kogentní z důvodu ochrany rodiny a slabší strany. Právo na vyživovací povinnost je nepřevoditelné. V §613 občanského zákoníku o promlčení je stanovena

---

⁹ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 563, 564.

¹⁰ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1035

nepromlčitelnost vyživovací povinnosti, avšak promlčují se jednotlivá plnění výživného. Podle občanského zákoníku je obecně možné započtení pohledávky výživného. Podle §1988 odstavce 1 občanského zákoníku není možné započtení proti pohledávce výživného pro nezletilého, který není plně svéprávný. V případě že osoba plní výživné za jiného, použije se ustanovení o bezdůvodném obohacení obsažené v § 2991 a násl. občanského zákoníku. Při stanovování vyživovací povinnosti přihlédne soud k obecnému ustanovení o dobrých mravech, soud nepřizná právo na výživné, pokud by bylo v rozporu s dobrými mravy. Peněžitě plnění vyživovací povinnosti je soukromoprávní závazek a vztahuje se na něj ustanovení o prodlení dlužníka v § 1970 občanského zákoníku. V případě že je povinný v prodlení peněžitě plnění výživného může oprávněný požadovat zaplacení úroků z prodlení ode dne prodlení dlužníka, tedy dnem následujícím po dni kdy je povinný povinen plnit.¹¹

Problematika vyživovací povinnosti je významná část rodinného práva, která souvisí s dalšími instituty rodinného práva, jako je výchova dětí, manželství a další.

Zákon vymezuje okruh povinných a oprávněných ve vazbě na jednotlivé druhy výživného.

Okruh povinných a oprávněných, který je dán poutem příbuzenství v přímé linii, je vymezen v ustanovení § 910 odst. 1 občanského zákoníku.

Předci a potomci mají vždy vzájemnou vyživovací povinnost.

Vyživovací povinnost je tedy omezena na příbuzné v řadě přímé § 910 odst. 1 občanského zákoníku.

Pravidla přednosti vyživovací povinnosti jsou uvedena v § 910 odst. 2, 3 a 4 občanského zákoníku.

Kriteria pořadí vyživovací povinnosti jsou:

- a) Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti předchází vyživovací povinnost prarodičů a dalších předků vůči dítěti § 910 odst. 2 občanského zákoníku.
- b) Vzdálenější příbuzní mají vyživovací povinnost, jen nemohou-li ji plnit bližší příbuzní § 910 odst. 3 občanského zákoníku.
- c) Nejedná-li se o poměr rodičů a dítěte, předchází vyživovací povinnost potomků vyživovací povinnosti předků § 910 odst. 4 občanského zákoníku.

---

¹¹ Králíčková, Z., Telec, I. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014

Výživné lze přiznat, jestliže oprávněný není schopen sám se živit § 911 občanského zákoníku. Základním hmotněprávním kritériem pro vznik práva na výživné oprávněného je jeho potřebnost - stav odkázanosti na výživu- , resp. "neschopnost sám se živit".

Důvodová zpráva k ustanovení § 911 občanského zákoníku uvádí, že: Zásadní podmínkou přiznání výživného je potřeba oprávněného, jeho neschopnost sám se o sebe - pokud jde o výživu - postarat. Jako dosud je tu omezení pravidlem dobrých mravů. Dosavadní výklady soudní praxe je dobře možné použít. Nicméně, vzhledem ke změně ekonomicko-sociálních podmínkám se zdá být nezbytné výslovně stanovit, že za nemravnou nemá být považována žádost dítěte, učiněná přesto, že dítě má dostatečný majetek, avšak zisk z tohoto majetku spolu s příjmem, který svým vlastním přičiněním (zejména pracovní nebo jinou výdělečnou činností) nabývá, k výživě nestačí (pro představu stačí uvést za příklad dítě jako vlastníka malého nebo zanedbaného bytového domu, v němž, popř. jeho rodina bydlí).¹²

Nezletilé dítě, které není plně svéprávné, má právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě § 912 občanského zákoníku. Toto ustanovení je jedním z korektivů soudcovské úvahy.

Pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného § 913 odst. 1 občanského zákoníku.

Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného je třeba také zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Dále je třeba přihlídnout k tomu, že povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí; přihlídně se popřípadě i k péči o rodinnou domácnost § 913 odst. 2 občanského zákoníku.

V důvodové zprávě je k tomuto ustanovením uvedeno: Tak jak tomu bylo dosud, jsou pro určení rozsahu výživného rozhodná tři hlediska. Zvolená úprava současné dikce je daná standardním přístupem soudní praxe.

---

¹² Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 565.

Rovněž se zachovává ono hledisko podpůrné – totiž skutečnost jednání, která snižují možnosti povinného, popřípadě zhoršují jeho majetkovou situaci.

Výslovně se pak dále uvádí zřetel péče, kterou povinný věnuje oprávněnému, včetně (popřípadě) míry, v níž tak činí. Také péče o rodinnou domácnost by měla hrát roli přiměřeného korektivu.

K současné podobě výpočtu výživného je rozsálá judikatura, která nahlíží na způsob určení výše výživného z mnoha různých stran. I s ohledem na tuto skutečnost je určování výživného jednou z nejméně problematických oblastí, neboť soudy tento problém umí rozhodovat, a to i v případech, že se povinný snaží různými způsoby výši výživného snížit.

Stanovení striktního způsobu výpočtu výše výživného proto není ani žádoucí, takové rozhodnutí by naopak mohlo být i demotivující.

Toto ustanovení vymezuje zákonná hlediska pro stanovení výše výživného konkrétního vyživovacího poměru: odůvodněné potřeby oprávněného, majetkové poměry oprávněného, schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Soud má povinnost při stanovení výše výživného nebo zamítnutí návrhu na stanovení výživného tato hlediska zkoumat.

Odůvodněné potřeby oprávněného by měly být kryty v plném rozsahu, a to jak běžné denní potřeby, tak i mimořádné potřeby. Takto vymezené hledisko se neuplatní u všech druhů vyživovací povinnosti, protože u některých druhů vyživovací povinnosti zákonodárce zvolil zvláštní úpravu. (Srov. Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 567.)

Soud posuzuje, zda majetkové poměry oprávněného kryjí zcela, částečně nebo vůbec odůvodněné potřeby oprávněného.

Schopnosti a možnosti povinného. Schopnosti povinného jsou subjektivní vlastnosti vědomosti, zkušenosti, zdravotní stav, psychický stav, fyzický stav. Tyto schopnosti může povinný ovlivnit. Možnosti povinného mají objektivní povahu, a proto je povinný nemůže ovlivnit. Možnosti povinného v regionu s vysokou nezaměstnaností a nízkými výdělky budou zřejmě jiné než možnosti povinného v regionu s nízkou nezaměstnaností a vysokými výdělky. Soud posuzuje profesní profil povinného a

zkoumá, zda má povinný při svých schopnostech adekvátní příjem. Soud při stanovení výživného bere v úvahu také počet vyživovacích povinností.

Dále soud zkoumá majetkové poměry povinného, zda má movitý majetek a nemovitý majetek.

Z hlediska rozsahu výživného je soudu uložena povinnost zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti. Důležitým důvodem změny bude např. zdravotní stav, změna bydliště z regionu s nízkou nezaměstnaností a vysokými výdělky do regionu s vysokou nezaměstnaností a nízkými výdělky.

K tíži povinného jde i ta skutečnost, že se vzdal bez důležitého důvodu majetkového prospěchu např. odmítl dědictví. Pokud povinný svým jednáním podstupuje nepřiměřená majetková rizika, potom jde i tato skutečnost k jeho tíži.

Soud při rozsahu vyživovací povinnosti přihlédne k té skutečnosti, že se povinný o oprávněného stará a případně i že pečuje o rodinnou domácnost, čímž plní část vyživovací povinnosti naturálně.

Je-li více osob povinných, které mají vůči oprávněnému stejné postavení, odpovídá rozsah vyživovací povinnosti každé z nich poměru jejich majetkových poměrů, schopností a možností k majetkovým poměrům, schopnostem a možnostem ostatních § 914 občanského zákoníku.

5 Druhy vyživovací povinnosti

Druhy vyživovací povinnosti se rozlišují podle osobního, rodinněprávního vztahu mezi povinným a oprávněným. Občanský zákoník upravuje pět druhů vyživovací povinnosti:

- a. vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely
- b. vzájemná vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely
- c. vzájemná vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi
- d. vzájemná vyživovací povinnost mezi předky a potomky
- e. výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce

Vyživovací povinnost také upravuje zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb. Podle tohoto zákona je upravena vyživovací povinnost:

- a. mezi partnery
- b. po zrušení partnerského soužití

5.1 Vyživovací povinnost mezi manžely

Výživné mezi manžely je upraveno v §697 občanského zákoníku. Vyživovací povinnost mezi manžely vzniká se vznikem manželství a trvá po dobu trvání manželství, nehledě na to, zda manželé udržují rodinnou domácnost či nikoli. Vyživovací povinnost mezi manžely trvá do právní moci rozsudku o prohlášení manželství za neplatné.

Muž a žena jsou si v manželství rovni a mají shodná práva a povinnosti. Manželé jsou si navzájem povinni úctou, jsou povinni spolu žít, být si věrni, vzájemně se respektovat, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti. Manžel má právo, aby mu druhý manžel sdělil své příjmy a stav jmění, jakož i informace o svých pracovních, studijních a jiných činnostech¹³

Rozsah vyživovací povinnosti plyne z ust. § 697 občanského zákoníku. Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Tato zásada znamená, že manželé užívají společný majetek po dohodě stejnou měrou podle svých osobních potřeb. To však neznamená, že se manželé dělí rovným dílem, každý z manželů má jiné osobní potřeby v závislosti

---

¹³ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014, s. 58

na zdravotním stavu, pracovním vytížení, péči o rodinnou domácnost a děti. Toto podporuje i ustanovení § 690 občanského zákoníku, podle kterého, každý z manželů přispívá na potřeby rodiny a rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná.

V důvodové zprávě k tomuto ustanovení je uvedeno: Pro vzájemnou vyživovací povinnost mezi manžely platí dosavadní pravidla.

Manželé mají rovné povinnosti a rovná práva což je východiskem i pro posouzení vyživovací povinnosti.¹⁴

Každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy § 690 občanského zákoníku.

Rozsah příspěvku má tedy formu peněžní a naturální.

Rodina a rodinná domácnost nejsou v zákoně nikde definované.¹⁵

Vyživovací povinnost jednoho z manželů nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Při určování výše výživného pro oprávněného manžela jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného manžela. Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného zkoumá soud, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Soud přihlédne k tomu, že povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činní, dále přihlédne i k péči o rodinnou domácnost.¹⁶

Vyživovací povinnost manželů předchází vyživovací povinnosti rodičů a dětí, a proto pokud oprávněný rodič není schopen sám se živit, bude uložena vyživovací povinnost dítěti pouze v případě, že oprávněný rodič nemá manžela nebo manžel není schopen oprávněného rodiče vyživovat (§ 697 odst. 1. občanského zákoníku).

---

¹⁴ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 91.

¹⁵ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 75

¹⁶ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekonstrukci. Praha: Leges, 2014, s. 60, 61

Dle § 697 odst. 2 občanského zákoníku pro vyživovací povinnost mezi manžely jinak platí obecná ustanovení o výživném, a proto se na vzájemnou vyživovací povinnost manželů:

- a) vztahuje ust. § 913 občanského zákoníku, které stanovuje rozsah výživného
- b) vztahuje ust. § 921 občanského zákoníku, které stanovuje způsob plnění a splatnost výživného, tak, že se výživné plní v pravidelných dávkách a je splatné vždy dopředu, ledaže soud rozhodl jinak nebo se osoba výživou povinná dohodla s osobou oprávněnou jinak
- c) vztahuje § 922 občanského zákoníku, který stanovuje, že výživné lze přiznat ode dne zahájení soudního řízení
- d) vztahuje § 923 odst. 1 občanského zákoníku, který upravuje změnu poměrů.

Pokud jeden z manželů neplní tuto zákonnou vyživovací povinnost, může druhý manžel podat žalobu k soudu na určení výživného druhého manžela.

Soud nepřiznává výživné v případě, že by bylo v rozporu s dobrými mravy.

Výživné se plní v pravidelných dávkách a je splatné vždy na měsíc dopředu, ledaže soud rozhodl jinak nebo se osoba výživou povinná dohodla s osobou oprávněnou jinak (§ 921 občanského zákoníku).

Změní-li se poměry mezi manžely, může kterýkoli z manželů podat návrh na změnu rozhodnutí o výživném. K tomu, aby došlo ke změně předchozího rozsudku, by muselo jít o zásadní změnu, která má vliv na poměry manželů. Například ztráta zaměstnání, odchod do důchodu, narození dítěte, nárůst příjmů apod.¹⁷ Ke změně rozhodnutí může dojít nejdříve ode dne podání návrhu.

Vyživovací povinnost mezi manžely zaniká se zánikem manželství, tedy smrtí manžela nebo rozvodem, případně prohlášením manželství za neplatné.

---

¹⁷ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014, s. 60

5.2 Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely

Při zániku manželství rozvodem, zaniká vyživovací povinnost mezi manžely a při splnění zákonných podmínek vzniká vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely. Tuto povinnost upravuje občanský zákoník v §760 až 763.

Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely vniká, pokud jeden z rozvedených manželů není schopen sám se živit a tato neschopnost má původ v manželství nebo v souvislosti s ním a lze-li ho po druhém manželovi spravedlivě požadovat, zejména s ohledem na věk a zdravotní stav. Rozvedený manžel, který žádá výživné po druhém manželu, není schopen se živit vlastní prací ani nemá dostatečný majetek. Neschopnost může být ovlivněna zdravotním stavem, kvalifikací, věkem, počtem a stářím dětí, situací na pracovním trhu, charakteristikou regionu apod.¹⁸

Nedojde-li k dohodě rozvedených manželů o výživném, může potřebný bývalý manžel navrhnout, aby o vyživovací povinnosti druhého manžela rozhodl soud § 761 odst. 2 občanského zákoníku.

Základní podmínky pro vznik práva na výživné rozvedenému manželovi jsou uvedeny v § 760 občanského zákoníku.

Rozsah vyživovací povinnosti se řídí dohodou manželů, nedohodnou-li se, rozhodne o vyživovací povinnosti soud na návrh jednoho z manželů. Výživné se stanoví v přiměřeném rozsahu, lze-li to spravedlivě po druhém manželu požadovat. Přiměřenou výživou je třeba rozumět zajištění běžných životních potřeb podle životní situace oprávněného, tedy nikoli odůvodněné nadstandardní potřeby.¹⁹ Rozsah vyživovací povinnosti je tedy omezený oproti vyživovací povinnosti mezi manžely.

Při určení výživného se přihlédne k věku a zdravotnímu stavu manžela v době rozvodu nebo skončení péče o společné dítě. Při rozhodování o výživném přihlédne soud k délce trvání manželství, době uplynulé od rozvodu atd.

Při rozhodování o výživném nebo o jeho výši vezme soud zřetel, jak dlouho rozvedené manželství trvalo a jak dlouho je rozvedeno, jakož i zda:

- a) si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, přestože mu v tom nebránila závažná překážka,

---

¹⁸ , D.: Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014, s. 69

¹⁹ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurz občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H. Beck, 1999, s. 183

- b) si rozvedený manžel mohl výživu zajistit řádným hospodařením s vlastním majetkem,
- c) se rozvedený manžel podílel za trvání manželství na péči o rodinnou domácnost,
- d) se rozvedený manžel nedopustil vůči bývalému manželu nebo osobě mu blízké činu povahy trestného činu, nebo
- e) je dán jiný obdobně závažný důvod § 760 odst. 2 občanského zákoníku.

Pro vyživovací povinnost rozvedených manželů platí obdobně obecná ustanovení o výživném §760 odst. 3 občanského zákoníku.

V důvodové zprávě k tomuto ustanovení je uvedeno "... právo na výživné vzniká rozvedenému manželu, není-li schopen sám se živit a lze-li po druhém z manželů spravedlivě požadovat, aby výživné poskytoval. Typicky půjde o případy, kdy neschopnost jednoho z bývalých manželů živit se sám má zřejmou souvislost s rozvedeným manželstvím, a proto jsou příkladmo vytknuty v odstavci 1. Jde o situace, kdy důvodem neschopnosti rozvedeného manžela živit se sám, popřípadě živit se dostatečně, je především jeho věk nebo zdravotní stav v době rozvodu, anebo - pečuje-li rozvedený manžel po rozvodu o společné dítě rozvedených manželů - jeho věk nebo zdravotní stav v době, kdy péče o toto dítě skončila.

V odstavci druhém se zvláště vytýkají skutečnosti, které musí být uváženy při rozhodování, má-li rozvedený manžel právo na výživné, popřípadě, v jaké výši má být výživné přiznáno. Zkušenosti z praxe ukazují, že dosavadní obecný poukaz na dobré mravy není pro judikaturu dostatečným vodítkem, a že se tedy podrobnější vymezení jeví jako vhodné. Předně to je délka rozvedeného manželství; trvá-li např. bezdětné manželství mladých a zdravých lidí jen krátkou dobu, není důvod konstituovat jednomu z nich vůči druhému právo na výživné. Dále to jsou skutkové důvody v tomto ustanovení taxativně vypočtené. Německé právo s nimi spojuje ztrátu práva rozvedeného manžela na výživné (z níž pro některé situace připouští výjimky), švýcarské naproti tomu stanoví, že na ně musí být brán zřetel. Osnova se přiklání k druhému z uvedených řešení.

Navrhuje se vyloučit přednost vyživovací povinnosti rozvedeného manžela před vyživovací povinností dětí a rodičů; po rozvodu manželství není odsunout příbuzenský a právní poměr rozvedeného manžela k dětem a rodičům a vzájemnou

vyživovací povinnost předků a potomků (tedy vyživovací povinnost v rámci existující rodiny) až za vyživovací povinnost jeho bývalého manžela, odvoзованou z někdejší existence rodiny již zaniklé.“

Rozsah vyživovací povinnosti a způsob poskytování výživného se řídí dohodou manželů nebo rozvedených manželů; ujedná-li si, že se výživné nahradí odbytným, zanikne právo rozvedeného manžela na výživné poskytnutím odbytného § 761 odst. 1 občanského zákoníku.

Manžel, který rozvrat manželství převážně nezapříčinil nebo s rozvodem nesouhlasil a kterému byla rozvodem způsobena závažná újma, může navrhnout, aby soud stanovil vyživovací povinnost v rozsahu, který zajistí, stejnou životní úroveň obou manželů, tzv. sankční výživné. Právo na výživné lze přiznat po dobu přiměřenou okolnostem, nejdéle po dobu tří let od rozvodu (762 odst. 1 občanského zákoníku). Nárok na výživné nemá ten z manželů, který se dopustil vůči druhému manželovi domácího násilí, ačkoliv jinak splňuje podmínky přiznání tohoto výživného (762 odst. 2 občanského zákoníku).

Vyživovací povinnost zanikne smrtí oprávněného nebo povinného, dále zanikne, pokud bývalý manžel uzavře nové manželství nebo vstoupí do registrovaného partnerství. Poskytnutím odbytného, tedy jednorázového plnění na základě dohody též zaniká právo rozvedeného manžela na výživné.

5.3 Vzájemná vyživovací povinnost předků a potomků

Vzájemná vyživovací povinnost předků a potomků se týká pouze příbuzných v linii přímé. Vyživovací povinnost mezi příbuznými v linii pobočné je vyloučena. Přednost má vyživovací povinnost příbuzného, který je s oprávněným v bližším příbuzenském vztahu. Přednost má vyživovací povinnost potomků před vyživovací povinností předků. Tento druh vyživovací povinnosti nebývá tolik využíván, protože mu předchází vyživovací povinnost manželů a rodičů a dětí.

Této problematice se budu podrobněji věnovat v dalších kapitolách mé práce.

5.4 Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi

Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi se týká každého z nás.

Této nejvýznamnější a nejpoužívanější vyživovací povinnosti se budu věnovat v následujících kapitolách mé práce.

5.5 Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce.

V dnešní době se stále více dětí rodí mimo manželství, ať svobodné matce nebo nesezdanému páru. Zákon na tyto situace pamatuje v § 920 občanského zákoníku. Zvláštnost této vyživovací povinnosti spočívá na rozdíl od ostatních vyživovacích povinností, v kterých hraje významnou roli přímý nezprostředkovatelný osobní poměr mezi povinným a oprávněným, v tomto případě je osobní poměr mezi povinným a oprávněnou osobou nepřímý: je zprostředkovaný společným dítětem.²⁰ V určitých případech může být určena vyživovací povinnost pravděpodobnému otci, tedy není jisto, zda je mezi povinným a oprávněnou osobou nepřímý osobní poměr, ale jen pravděpodobný nepřímý osobní poměr.

Není-li matka dítěte provdaná za otce dítěte, poskytne jí otec dítěte výživu po dobu dvou let od narození dítěte a přispěje jí v přiměřeném rozsahu na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem. Povinnost k úhradě nákladů spojených s těhotenstvím a porodem vznikne muži, jehož otcovství je pravděpodobné, i v případě, že se dítě nenarodí živé § 920 odst. 1 občanského zákoníku.

Předpokladem vzniku práva na výživné je těhotenství ženy a narození dítěte. Budoucí matka má ze zákona vůči povinnému dva nároky. Prvním z nich je výživné matky po dobu dvou let od narození dítěte a druhým příspěvek na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem. Povinnost k úhradě nákladů spojených s těhotenstvím a porodem má pravděpodobný otec i v případě, že se nenarodí dítě živé, neboť tyto náklady fakticky vznikly. Náklady spojené s těhotenstvím a porodem jsou pořízení těhotenského ošacení, odborné literatury, zdravotní pomůcky, jízdné k lékaři, cena speciálního vyšetření u lékaře, prenatální vitamíny, těhotenská kosmetika. Nákladem budoucí matky spojené s těhotenstvím a porodem není pořízení dětské vybavičky, neboť tyto náklady by měly být hrazeny výživným rodiče k dítěti, výjimkou je případ, pokud by se dítě nenarodilo živé.²¹

Soud může na návrh těhotné ženy uložit muži, jehož otcovství je pravděpodobné, aby částku potřebnou na výživu a příspěvek na úhradu nákladů

---

²⁰ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurz občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H. Beck, 1999, s. 183

²¹ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kolektiv. Rodinné právo. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 245

spojených s těhotenstvím a porodem poskytl předem § 920 odst. 2 občanského zákoníku.

Soud může rovněž na návrh těhotné ženy uložit muži, jehož otcovství je pravděpodobné, aby předem poskytl částku potřebnou k zajištění výživy dítěte po dobu, po kterou by ženě náležela jako zaměstnankyni podle jiného právního předpisu mateřská dovolená § 920 odst. 3 občanského zákoníku.

V důvodově zprávě k tomuto ustanovení je uvedeno: Jedná se o přepis dosavadní právní úpravy, formulačně upravený. Dosud užívaný výraz „příspěvek“ je nahrazen výrazem „výživné“, zejména proto, že soudní praxe již dávno v zákonném „příspěvku“ přispívání nevidí, ale rozhoduje v této věci stejně, jakoby rozhodovala o výživném. Doba dvou let je absolutně daným časovým údajem, výživné musí být poskytnuto ve výši, v jaké by příslušelo, kdyby bylo pravidelně po dva roky plněno, avšak promlčecí doba neběží od porodu, ale od skončení druhého roku po porodu.

Právní úprava činí rozdíl mezi matkou dítěte, jehož otec je určen, ale matka za něj není provdána, a těhotnou ženou.

Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.

Předpokladem pro plnění výživy neprovdané matce je intimní vztah mezi matkou a otcem.

Oprávněnou je neprovdaná matka.

Povinným je otec.

Doba poskytování výživného je omezena na dva roky od narození dítěte.

Důvodem pro přiznání výživného neprovdané matce není neschopnost matky samostatně se živit, ale snížení jejího příjmu. Dále má matka právo na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem.

Výživné otec poskytuje matce po dobu dvou let od narození dítěte, a proto může matka žádat výživné zpětně.

Těhotná žena může po muži, jehož otcovství je pravděpodobné požadovat částku potřebnou na výživu a příspěvek na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem předem. Jestliže pravděpodobný otec nebude plnit dobrovolně, potom může těhotná žena podat návrh, aby soud uložil muži, jehož otcovství je pravděpodobné, aby částku potřebnou na výživu a příspěvek na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem poskytl předem. Soud může neprovdané matce přiznat výživné a příspěvek

na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem i zpětně, nejdéle však dva roky ode dne porodu.

Oprávněnou je těhotná matka. Po porodu by již oprávněnou nebyla.

Povinným je pravděpodobný otec.

Rozsah plnění je vymezen hlediskem přiměřenosti. Soud bude také aplikovat obecná ustanovení o výživném.

Soud určí výši částky výživného podle přiměřené potřeby oprávněné matky a podle možností, schopností a majetkových poměrů povinného.

Soud může určit splatnost výživného jednorázově nebo v pravidelných splátkách.²²

5.6 Vyživovací povinnost mezi partnery

Registrované partnerství je společenství dvou osob stejného pohlaví. Upravuje ho zákon o registrovaném partnerství, zákon č. 115/2006 Sb., dále jen zákon o registrovaném partnerství.

Partneři mají mezi sebou vzájemnou vyživovací povinnost. Pokud ji jeden z nich neplní, může druhý podat soudu návrh na určení výživného.

Podle § 10 zákona o registrovaném partnerství se rozsah vyživovací povinnosti stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou partnerů byla zásadně stejná. Při stanovení rozsahu vyživovací povinnosti se přihlédne i k péči o společnou domácnost.

Při určování výživného zkoumá soud odůvodněné potřeby oprávněného partnera a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného partnera. Soud zkoumá, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, případně zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.

Výživné se poskytuje v pravidelných opakujících se měsíčních částkách.

Výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení. Právo na výživné se nepromlčuje, promlčují se práva na jednotlivá opakující se plnění. O změně nebo zrušení rozhodnutí o výživném rozhoduje soud pouze na návrh.

Výživné nelze přiznat pro rozpor s dobrými mravy.

---

²² Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 597, 598

Podle § 12 zákona o registrovaném partnerství je proti pohledávkám na výživné započtení vzájemných pohledávek přípustné jen dohodou.

Vyživovací povinnost mezi partnery předchází vyživovací povinnosti dětí.

5.7 Vyživovací povinnost po zrušení registrovaného partnerství

Pokud dojde ke zrušení registrovaného partnerství, mají bývalý partneri za splnění zákonných podmínek vůči sobě vyživovací povinnost.

Oprávněný bývalý partner, který není schopen sám se živit, může žádat od bývalého partnera, příspěvek na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů.

V případě, že se na výživném nedohodnou, rozhodne soud na návrh jednoho z bývalých partnerů.

Bývalý partner, který se na trvalém rozvratu společného vztahu nepodílel a jemuž byla zrušením partnerského vztahu způsobena závažná újma, může požadovat po druhém partnerovi výživné ve stejném rozsahu, jaké by bylo v případě, že by nebylo partnerství zrušeno. Lze jej požadovat až na dobu tří let od zrušení partnerství. Toto je tzv. sankční výživné.

Vyživovací povinnost mezi bývalými partnery předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům.

Právo na výživné mezi bývalými partnery zaniká smrtí bývalého partnera, nebo když oprávněný bývalý partner uzavře jiné registrované partnerství nebo manželství.

Výživné může být splněno jednorázovým poskytnutím částky na základě smlouvy, tzv. odbytné. Poskytnutím odbytného zaniká právo na výživné.

6 Vzájemná vyživovací povinnost předků a potomků

Vyživovací povinnosti mezi předky a potomky upravuje občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb., v části druhé nazvané „Rodinné právo“, hlavě II., dílu 2, oddílu 3, a pododdílu 4, který má název „Vyživovací povinnost“, a to v ustanovení § 910 a násl.

Předci a potomci mají mezi sebou vzájemnou vyživovací povinnost, tuto povinnost mají mezi sebou osoby příbuzné v linii přímé ve všech stupních. Není rozhodné, jak je příbuzenství založeno, rozhodné je, že po právu jako příbuzenství existuje, tedy i v případě kdy je příbuzenství založeno osvojením.²³

Vyživovací povinnost je projevem rodinné solidarity. Jedná se o pomoc druhému v hmotné nouzi.

Pojem výživa nezahrnuje pouze zajištění výživy ve smyslu základních potravin, ale uspokojování ostatních hmotných i nehmotných potřeb.

Vzájemná vyživovací povinnost předků a potomků se týká pouze příbuzných v linii přímé. Předci a potomci jsou příbuzní ve vzestupné nebo sestupné linii, pocházejí jedna z druhé. Vyživovací povinnost mají za stanovených podmínek předci a potomci vzájemnou.

Pokud je více povinných na stejné vyživovací úrovni, plní každý z nich tuto povinnost takovým dílem, který odpovídá jeho schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních povinných.

Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti předchází vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků vůči dítěti (§910 odst. 2 občanského zákoníku).

Vyživovací povinnost mají rodiče, ale v případě, že rodiče nebudou schopni plnit vyživovací povinnost, potom budou mít tuto povinnost za dalších předpokladů prarodiče.

Vzdálenější příbuzní mají vyživovací povinnost, jen nemohou-li ji plnit bližší příbuzní (§910 odst. 3 občanského zákoníku). Není-li bližšího příbuzného v linii přímé nebo bližší příbuzný v linii přímé není schopen plnit vyživovací povinnost, plní vyživovací povinnost ostatní příbuzní linie přímé. V případě, že se nejedná o příbuzenský poměr rodičů a dítěte, má přednost vyživovací povinnost potomků vůči

---

²³ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurz občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H. Beck, 1999, s. 178

vyživovací povinnosti předků. Vzdálenější příbuzní plní vyživovací povinnost, jen pokud ji nemohou plnit bližší příbuzní.

Nejedná-li se o poměr rodičů a dítěte, předchází vyživovací povinnost potomků vyživovací povinnosti předků (§ 910 odst. 4 občanského zákoníku). Jinak řečeno nejdříve plní potomci a teprve potom předci.²⁴

Vyživovací povinnost předků vzniká nejen tehdy, jestliže oprávněná osoba nemá potomky, ale i tehdy, jestliže potomky má, ale ti nejsou schopni vyživovací povinnost plnit. Není rozhodující, zda nejsou schopni plnit vyživovací povinnost částečně nebo zcela. Toto pravidlo platí i tehdy, jestliže oprávněná osoba má sice příbuzné bližšího stupně, ale ti nemohou svou vyživovací povinnost plnit, částečně nebo zcela.

Vyživovací povinnost mezi předky a potomky nastupuje až tehdy, jestliže nemůže být plněna jiná vyživovací povinnost.

V ustanovení § 697 odst. 1 druhá věta občanského zákoníku je výslovně uvedeno „Vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů.“ Podle tohoto ustanovení nemají děti, ale ani rodiče (pokud jejich dítě uzavřelo manželství) vyživovací povinnost, pokud povinný manžel je schopen plnit vyživovací povinnost.

Otázkou přednosti se zabýval NS ČR v rozhodnutí, které bylo publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem R 66/71 – Příbuzní vzdálenější mají vyživovací povinnost ve smyslu ustanovení § 88 zák. o rodině nejen tehdy, nemohou-li tuto povinnost plnit příbuzní bližší vzhledem k jejich schopnostem a možnostem (§ 96 zák. o rodině), ale i tehdy, jestliže plnění vyživovací povinnosti nemůže být na těchto bližších příbuzných vymáháno.

Zásadní podmínkou při přiznání výživného je neschopnost oprávněného postarat se sám o sebe.

Pro vyživovací povinnost mezi předky a potomky platí obecná úprava dobrých mravů, bezdůvodného obohacení a promlčení obsažená v dalších částech občanského zákoníku.

---

²⁴ Švestka, J.; Dvořák, J; Fiala, J; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II., Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 558, 559

6.1 Subjekty vyživovací povinnosti

Oprávněnými a povinnými jsou předci a potomci.

Tato povinnost může vzniknout navzájem mezi předky a potomky zletilými i nezletilými, mezi vnoučaty a prarodiči, pravnoučaty a praprarodiči. Tato vyživovací povinnost nebývá v praxi často využívána, neboť ji předchází vzájemná vyživovací povinnost manželů a rodičů a dětí.

Mezi předky a potomky bývá nejčastěji využívána vyživovací povinnost prarodičů k nezletilému dítěti, které není plně svéprávné, protože dítě nemá rodiče nebo rodiče nejsou schopni plnit vyživovací povinnost a někdy nejsou schopni ani se sami živit, například pokud mají nezletilé děti, které nejsou plně svéprávné vlastní děti.

Ustanovení § 914 občanského zákoníku vymezuje rozsah vyživovací povinnosti, kdy existuje několik povinných, kteří jsou příbuzní v témže stupni. Nejedná se o solidární závazek, ale o závazek dílčí. Pluralita může být na straně oprávněných a také na straně povinných (srov. ustanovení § 914 občanského zákoníku).

Je-li více osob povinných, které mají vůči oprávněnému stejné postavení, odpovídá rozsah vyživovací povinnosti každé z nich poměru jejich majetkových poměrů, schopností a možností k majetkovým poměrům, schopnostem a možnostem ostatních.

Z tohoto ustanovení vyplývá, že soud může povinným stanovit rozdílnou výši výživného. Obdobná situace může nastat i v okruhu povinných.

6.2 Vznik, zánik, změna a promlčení vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost mezi předky a potomky vzniká, jestliže jsou splněny všechny podmínky stanovené zákonem.

Předpokladem pro vznik a trvání vyživovací povinnosti je neschopnost samostatně se živit.

Vyživovací povinnost mezi předky a potomky vzniká se vznikem příbuzenského vztahu a trvá, dokud ji oprávněná osoba důvodně potřebuje.

Jednou z podmínek vzniku kterékoliv vyživovací povinnosti je, že nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Právní mocí rozsudku o osvojení, který má konstitutivní povahu, zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou a v důsledku toho zanikají i

práva a povinnosti, která z tohoto poměru vyplývají. Osvojenec se stává dítětem svého osvojitele a příbuzným v jeho rodině. Současně se pozastavuje vyživovací povinnost rodiče event. jiné osoby, která byla povinna plnit vyživovací povinnost.

Zrušením osvojení zanikají všechna práva a povinnosti mezi osvojitelem a osvojenecem a další práva a povinnosti z tohoto příbuzenského stavu vzniklá. Současně se obnovuje předchozí příbuzenský poměr, takže se osvojenec vrací do své původní rodiny a současně se obnovuje vyživovací povinnost rodiče event. jiné osoby, která byla povinna plnit vyživovací povinnost.

V případě, že soud za otce dítěte určí jiného muže, potom příbuzenský poměr mezi původním otcem dítěte zaniká včetně vyživovací povinnosti a nově vzniká příbuzenský poměr mezi určeným otcem a dítětem, včetně výživného dnem pravomocného rozsudku.

Vyživovací povinnost ex lege zaniká, pokud povinný a oprávněný nesplňují zákonné předpoklady.

Vyživovací povinnost též zaniká, pokud oprávněná osoba uzavře manželství nebo registrované partnerství. Uzavřením manželství přechází vyživovací povinnost na manžela.

Smrtí povinného nebo oprávněného vyživovací povinnost zaniká absolutně.

Právo na výživné se nepromlčuje, ale práva na jednotlivá opětuující se plnění promlčení podléhají. Promlčením právo nezaniká, ale soud toto právo nepřizná, pokud ten, kdo má plnit, namítne promlčení. Výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení; u výživného pro děti i za dobu nejdéle tří let zpět od tohoto dne (srov. § 922 odst. 1 občanského zákoníku).

V průběhu času může docházet ke změnám poměrů na straně oprávněného i povinného, oprávněný bude schopen sám se živit nebo částečně sám se živit, případně se jeho schopnost sám se živit úplně vytratí nebo se jeho potřeby změní, zvýší nebo sníží, ke změnám poměrů může dojít i na straně povinného, přibude mu další vyživovací povinnost, ztratí schopnost sám se živit nebo naopak se jeho majetkové poměry zlepší. Změní-li se takto poměry oprávněného nebo povinného může rozhodnout soud v případě nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti i bez návrhu o změně rozhodnutí nebo dohody o stanovení výživného.

Soudem stanovenou vyživovací povinností lze v budoucnu změnit při změně poměrů, ze kterých soud vycházel při stanovení původní vyživovací povinnosti.

Dojde-li ke zrušení nebo snížení výživného za minulou dobu pro nezletilé dítě, které nenabývalo plné svéprávnosti, spotřebované výživné se nevrací. Nevrací se ani dávka výživného, která na takové dítě byla plněna na měsíc dopředu, ale dítě před uplynutím měsíce zemřelo (§ 923 odst. 2 občanského zákoníku).

6.3 Rozsah výživného

O rozsahu vyživovací povinnosti se oprávněný s povinným mohou dohodnout.

V případě, že se nedohodnou, potom bude rozhodovat soud.

Pro stanovení výše výživného bude soud posuzovat odůvodněné potřeby oprávněného, které není schopen uhradit ze svých prostředků.

„Potřeby mají být kryty v plném rozsahu, jsou-li odůvodněné“.²⁵

Dále bude soud posuzovat majetkové poměry oprávněného (výše příjmu, vlastnictví movitých věcí a nemovitých věcí), a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného (srov. § 913 odst. 1 občanského zákoníku).

Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného bude soud také zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.

„Literatura i soudní praxe se shodují na tom, že zatímco schopnosti povinného je třeba chápat jako jeho subjektivní vlastnosti plynoucí z fyzických i psychických dispozic, zdravotního stavu, osobnosti i získaných vědomostí a zkušeností, možnosti povinného představují okolnosti objektivní povahy, které v zásadě nemá povinný jak ovlivnit. Obě hlediska od sebe nelze přísně oddělovat, neboť uplatnění jednoho bez druhého v posuzovaném případě nelze.“²⁶

Schopnosti může povinný rozvíjet v rámci svých možností. Možnosti nemůže povinný v zásadě ovlivnit. Povinný nemůže ovlivnit, že žije v regionu s nízkou nezaměstnaností a vysokými příjmy nebo s vysokou nezaměstnaností a nízkým

---

²⁵ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II., Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 567

²⁶ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II., Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 567

příjmem. Soud dále posuzuje, zda je zaměstnán v pracovním poměru nebo je podnikatelem, nebo zda je nezaměstnaný, prokazatelné příjmy, zdravotní stav, věk, dosaženou kvalifikaci, možnost rekvalifikace, počet vyživovacích povinností, příjmy manžela nebo druha.

Soud zkoumá také majetkové poměry povinného, protože příjmové hledisko není mnohdy adekvátní k majetku povinného. Ostatně dost povinných pracuje za minimální mzdu a zaměstnavatel mu vyplácí další peněžní prostředky.

Soudu je uložena povinnost také zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu.

Jestliže se povinný bez důležitého důvodu vzdá zaměstnání, či výdělečné činnosti, kde dosahoval vyššího výdělku, potom mu tato skutečnost jde k tíži. Důležitým důvodem bude např. zdravotní stav povinného, změna bydliště. Soud také zkoumá, zda se povinný nevzdal majetkového prospěchu, zda neodmítl dědictví, dar atd.

K tíži povinného soudy přičítají nepřiměřená majetková rizika např. hazardní hry. Přiměřené majetkové riziko nejde k tíži povinného.

Dále soud přihlíží k eventuální péči povinného o oprávněného a k rozsahu této péče. Jestliže povinný pečuje o rodinnou domácnost, potom k této péči soud také přihlédne.²⁷

Výše výživného není v zákoně definována, lze dovodit, že předci a potomci mají právo na výživné v rozsahu obvyklého životního standardu, který kryje hmotné i kulturní potřeby oprávněného.

Nicméně ze zákona lze dovozovat, že oprávněné nezletilé dítě, které není plně svéprávné, nemá nárok podílet se na životní úrovni povinných předků, toto právo se týká pouze dětí vůči rodičům.

---

²⁷ Švestka, J.; Dvořák, J; Fiala, J; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II., Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 568, 569

6.3.1 Nevyvratitelná domněnka o výši příjmu

Pokud soud rozhoduje o vyživovací povinnosti předka k nezletilému dítěti, které nenabylo plné svéprávnosti, je zákonná úprava shodná s úpravou vyživovací povinnosti rodičů k dítěti, tedy povinná osoba musí doložit soudu řádně své příjmy a předložit podklady pro zhodnocení majetkových poměrů. V případě, že takto neučiní, platí, že průměrný měsíční příjem povinného činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu.

Ustanovení § 916 občanského zákoníku má motivační charakter a uplatní se pouze ve dvou případech, a to pokud soud bude rozhodovat o výživném rodiče vůči dítěti bez ohledu, zda jde o dítě zletilé nebo nezletilé a pokud bude soud rozhodovat o výživném jiného předka (typicky prarodiče, protože praprarodič už zřejmě nebude žít) vůči nezletilému dítěti. Na ostatní druhy vyživovacích povinností se toto ustanovení nevztahuje (srov. ustanovení § 916 občanského zákoníku). Neprokáže-li v řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nebo o vyživovací povinnosti jiného předka k nezletilému dítěti, které nenabylo plné svéprávnosti, osoba výživou povinná soudu řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle jiného právního předpisu, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu.

6.3.2 Tvorba úspor

Pravidlo o tvorbě úspor se aplikuje na vyživovací povinnost rodiče vůči dítěti bez ohledu na to, zda je zletilé nebo nezletilé a na výživné jiného předka vůči nezletilému, které nenabylo plné svéprávnosti. Na ostatní druhy vyživovacích povinností (výživné mezi manžely, výživné mezi rozvedenými manžely, vyživovací povinnost dětí vůči rodičům nebo výživné neprovdané matce) se pravidlo nepoužije (srov. ustanovení § 917 občanského zákoníku). Jestliže soud rozhoduje o vyživovací povinnosti k dítěti nebo o vyživovací povinnosti předka k nezletilému dítěti, které nenabylo plné svéprávnosti, a majetkové poměry osoby výživou povinné to připouštějí, lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor, nevylučují-li to okolnosti zvláštního případu; poskytnuté výživné přechází do vlastnictví dítěte. O správě takto

poskytnutých částek platí obecná pravidla o správě jmění dítěte (§ 917 občanského zákoníku).²⁸

6.3.3 Splatnost výživného

O splatnosti výživného se může oprávněná a povinná osoba dohodnout (srov. § 921 občanského zákoníku). Výživné se plní v pravidelných dávkách a je splatné vždy na měsíc dopředu, ledaže soud rozhodl jinak nebo se osoba výživou povinná dohodla s osobou oprávněnou jinak.

Pokud se povinný a oprávněný nedohodnou jinak nebo soud neurčí jinak, poskytuje se výživné v pravidelných dávkách splatných měsíc dopředu. Výživné lze přiznat ode dne zahájení soudního řízení, u dětí i zpětně za dobu tří let od zahájení řízení.

---

²⁸ Švestka, J.; Dvořák, J; Fiala, J; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 589

7 Vzájemná vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi

Nejvýznamnější vyživovací povinnost je mezi rodiči a dětmi. Právní úprava vychází ze zásady solidarity. Chrání slabší stranu, kterou může být dítě, ale také rodič. Je projevem slušnosti a morálky a odráží zásadu mezigenerační solidarity. Povinnosti a práva rodičů a dítěte jsou vzájemná. Každý rodič má povinnost vyživovat od narození své děti. Dítě má vyživovací povinnost vůči rodičům při splnění zákonných podmínek.

Těmito dvěma z vyživovacích povinností se blíže věnuji v následujících podkapitolách.

7.1 Vyživovací povinnost rodičů k dětem

Nejvýznamnější vyživovací povinnost, kterou upravuje občanský zákoník je vyživovací povinnost rodičů k dětem.

Vyživovací povinnosti rodičů k dětem upravuje občanský zákoník v části druhé, která má název „Rodinné právo“, hlavě II., která má název „Příbuzenství a švagrovství“, dílu 2, který má název „Poměry mezi rodiči a dítětem“, oddílu 3, který má název „Rodiče a dítě“ a pododdílu 4, který má název „Vyživovací povinnost“.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem je upravena i v dalších institutech občanského zákoníku, které se týkají výživného.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem je zákonná povinnost a má být plněna dobrovolně.

Vyživovací povinnost rodičů, kteří žijí v rodinné domácnosti s nezletilým dítětem je dobrovolná, a nemá podobu peněžního plnění.

Soud rozhoduje o výživném oprávněného dítěte, pokud rodiče spolu nežijí, některý z rodičů neplní svoji vyživovací povinnost a v případě rozvodu manželství rodičů.

Vyživovací povinnosti nelze převést na jiného a práva na výživné se nelze vzdát.

Řízení o výchově a výživě nezletilých dětí je možné zahájit i bez návrhu a je spojeno s rozhodnutím o svěřeni dítěte do výchovy jednoho z rodičů nebo do střídavé výchovy, u zletilého dítěte lze zahájit řízení pouze na základě návrhu.

Jednou z podmínek vzniku kterékoliv vyživovací povinnosti je, že nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Dle tohoto ustanovení nelze výživné přiznat, bylo-li by to v rozporu s dobrými mravy. Dobré mravy zákon nedefinuje, proto soud vychází z morálních norem.

Nezletilé dítě, které není plně svéprávné, má právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě.

Právo na výživné se nepromlčuje, ale jednotlivé dávky výživného se promlčují.

7.1.1 Subjekty vyživovací povinnosti

Subjekty vyživovací povinnosti jsou osoba výživou oprávněná a osoba výživou povinná. Oprávněným subjektem vyživovací povinnosti rodičů k dětem je dítě a povinným subjektem je rodič.

Občanský zákoník, pojem dítě nedefinuje. Rozlišuje mezi zletilým dítětem a nezletilým dítětem, které není plně svéprávné. Dítě je nejbližší potomek, tj. osoba příbuzná v prvním stupni příbuzenství v linii přímé.²⁹

Dítětem se rozumí příbuzný v řadě přímé, a to v prvním stupni. Rodiči dítěte jsou otec a matka. Matka je žena, která dítě porodila. Otec je muž, kterému svědčí jedna ze zákonných domněnek otcovství.³⁰ Zákonné domněnky otcovství jsou tři. První z nich je upravena v §776 a 777 občanského zákoníku, podle které je otcem manžel matky až do třetího dne po rozvodu. Druhá domněnka otcovství je upravena v §779 občanského zákoníku, podle které je určeno otcovství souhlasným prohlášením muže a ženy, že muž je otcem dítěte. Poslední třetí domněnka otcovství je upravena v §783 občanského zákoníku, podle tohoto ustanovení je určeno otcovství soudem na návrh ženy, dítěte nebo muže, který tvrdí, že je otcem.

Oba rodiče, jsou-li jako rodiče známi a jsou-li naživu, bez ohledu na to zda jim náleží rodičovská odpovědnost, mají vůči svému dítěti vyživovací povinnost. Tato povinnost je společná, to ale naznamená, že ji rodiče plní stejným rozsahem a způsobem.³¹

Vyživovací povinnost a právo na výživné nesouvisí s rodičovskou odpovědností a jejím výkonem.³²

Tato povinnost je posuzovaná u každého samostatně. Nejedná se o solidární závazek.

---

²⁹ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 576.

³⁰ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014, s. 38

³¹ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurz občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H. Beck, 1999, s. 173

³² ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK J., ŠVESTKA, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 126

Vyživovací povinnost rodičů k dětem se týká všech dětí bez ohledu na to, zda jsou zletilé nebo nezletilé. Na vyživovací povinnost rodičů k dětem nemá vliv jejich věk.

Subjekty vyživovací povinnosti jsou i osvojenec a osvojitel, protože osvojením vzniká příbuzenství v prvním stupni založené na právním poutu a příbuzenský vztah mezi osvojencem a osvojitelem je stejný jako mezi rodiči a dětmi. Osvojenec jako subjekt oprávněný, osvojitel jako subjekt povinný.

7.1.2 Vznik, trvání a zánik vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost rodičů a právo dítěte na výživné vzniká narozením dítěte ze zákona.

Základním předpokladem pro vznik a trvání zákonné vyživovací povinnosti je rodinněprávní poměr. Právo na výživné nezletilého dítěte vzniká narozením bez ohledu na souhlasné prohlášení rodičů, kteří nejsou manželé nebo na určení otcovství. V případě osvojení je rozhodující právní moc rozhodnutí o osvojení dítěte.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem vzniká ze zákona bez rozhodnutí soudu. Rozsudek soudu tuto skutečnost pouze deklaruje.

Jednou z podmínek vzniku kterékoliv vyživovací povinnosti je, že nesmí být v rozporu s dobrými mravy. V případě, že by se dítě k rodiči chovalo v rozporu s dobrými mravy, potom by mu soud výživné nepřiznal nebo by mu původně stanovené výživné odejmul. U nezletilých dětí by nepřiznání nebo odejmutí stanoveného výživného zřejmě nepřipadalo v úvahu. U zletilého dítěte by nepřiznání nebo odejmutí výživného přicházelo v úvahu, jestliže by se k rodiči chovalo hrubě.

Dalším předpokladem pro vznik a trvání vyživovací povinnosti je neschopnost samostatně se živit.

Nezletilé dítě, které není plně svéprávné, má právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku nestačí k jeho výživě. Toto ustanovení se nezmiňuje o zletilém dítěti a proto, když má zletilé dítě vlastní majetek, potom nemá právo na výživné, ale musí jej nejprve použít pro svoji výživu a teprve poté má právo na výživné.

Právní mocí rozsudku o osvojení, který má konstitutivní povahu, zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou a v důsledku toho zanikají i práva a povinnosti, která z tohoto poměru vyplývají. Osvojenec se stává dítětem svého

osvojitele a příbuzným v jeho rodině. Současně se pozastavuje vyživovací povinnost rodiče.

Právní mocí rozsudku o zrušení osvojení zanikají všechna práva a povinnosti mezi osvojitelem a osvojencem a další práva a povinnosti z tohoto příbuzenského stavu vzniklá. Současně se obnovuje předchozí příbuzenský poměr, takže se osvojenec vrací do své původní rodiny a současně se obnovuje vyživovací povinnost rodiče.

V případě, že soud za otce dítěte určí jiného muže, potom příbuzenský poměr mezi původním otcem dítěte zaniká včetně vyživovací povinnosti a nově vzniká příbuzenský poměr mezi určeným otcem a dítětem, včetně výživného dnem pravomocného rozsudku.

Vyživovací povinnost zaniká ze zákona, pokud povinný a oprávněný nesplňují zákonné předpoklady.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem zaniká smrtí oprávněného nebo povinného.

Vyživovací povinnost též zaniká, pokud oprávněná osoba uzavře manželství nebo registrované partnerství. Uzavřením manželství přechází vyživovací povinnost na manžela. Vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem předchází vyživovací povinnost manželů.

Právo na výživné se nepromlčuje, ale práva na jednotlivá opětuující se plnění promlčení podléhají. Promlčením právo nezaniká, ale soud toto právo nepřizná, pokud ten, kdo má plnit, namítne promlčení.

Soud rozhoduje o výživném oprávněného dítěte, pokud rodiče spolu žijí a některý z rodičů neplní svoji vyživovací povinnost, pokud rodiče spolu nežijí a v případě rozvodu manželství rodičů, kteří mají nezletilé dítě, které není plně svéprávné. V tomto případě soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem není podmíněna věkem, ani ukončením určitého stupně vzdělání, ale schopností sám se živit.

Podle občanského zákoníku platí, že výživné lze priznat, jestliže oprávněný není schopen sám se živit (§ 911 občanského zákoníku). Kritérium neschopnosti sám se živit je definované tak, že oprávněný nedisponuje žádným vlastním příjmem, nebo disponuje

příjmem tak nízkým, že nekryje jeho potřeby. Výnosy z majetku, který mu patří, nedostačují pro úhradu jeho osobních potřeb³³.

Právo na výživné tedy zaniká, jestliže oprávněný je schopen sám se živit. Není tedy rozhodující, že nemá příjem. Schopnost samostatně se živit znamená, že dítě má určitý trvalý příjem finančních prostředků, z něhož hradí své hmotné a kulturní potřeby.

Po ukončení přípravy na budoucí povolání může být veden na úřadu práce, a přesto nemá nárok na výživné. Dosažení určitého věku nemá vliv na zánik vyživovací povinnosti. Tzv. věční studenti nemají právo na výživné, protože toto právo zneužívají. Institut zneužití práva je upraven v § 8 občanského zákoníku.

Soudem stanovenou vyživovací povinnost lze v budoucnu změnit při změně poměrů, ze kterých soud vycházel při stanovení původní vyživovací povinnosti. K podstatné změně může dojít jak na straně povinného, tak oprávněného.

Ústavní soud ČR se v usnesení sp. zn. IV. ÚS 1247/13 ze dne 25. 3. 2014 zabýval smyslem a účelem poskytování výživného ze strany rodičů a vyslovil názor, že „Vyživovací povinnost rodiče nelze vnímat jako bezbřehou. Rozhraničujícím kritériem pro její plnění není, jak je již shora uvedeno, dosažení zletilosti či jiného věku, ale způsobilosti sám se živit. V obecné rovině nezletilí této způsobilosti nabývají dosažením věku 15 let, kdy jsou způsobilí uzavřít pracovněprávní smlouvu, byť jsou i nadále v určitém rozsahu zákoníkem práce chráněni. Jak nastínil již krajský soud, povinností studujícího nezletilého je cílevědomá a soustavná příprava na budoucí povolání, která ve své podstatě představuje společensky akceptovanou alternativu k výkonu pracovní činnosti. Za situace, kdy studium nezletilého neneso znaky soustavnosti a cílevědomosti, nelze na rodiči spravedlivě požadovat, aby vynakládal peněžní prostředky, které by ve svém výsledku nepřispívaly k osobnímu rozvoji dítěte.

V předmětném případě stěžovatel ukončil studium bez uvedení zásadního důvodu prakticky ze dne na den, aniž by dokončil ročník. V případě, že potomek vedlejšího účastníka změnil v podstatě již potřetí studijní obor, je otázkou, zda lze bez dalšího akceptovat vznik vyživovací povinnosti rodiče při každém jeho "vzdělávacím pokusu". Dovedeno k závěrům ad absurdum, by nezletilý mohl zahajovat a ukončovat své studium ještě řadu let, bez toho aniž by některé své studium řádně dokončil. Výživné je nezletilému poskytováno rodičem především z toho důvodu, že se připravuje

---

³³ M. Holub a kol. Zákon o rodině s komentářem. 9. vydání. LEGES, 2011, str. 314 a násl

na své budoucí povolání, přičemž se předpokládá úspěšné dokončení studia. Pokud tento prvek není naplněn s vyšší mírou pravděpodobnosti, nelze hovořit o vzniku povinnosti platit potomkovi výživné.

Výše uvedené však neznamená, že pokud stěžovatel prokáže po uplynutí určité doby studia svůj opravdový úmysl studium řádně dokončit, že by mu právo na výživné nemohlo být soudem přiznáno, ba co víc, toto právo by mu být přiznáno muselo. V předmětném případě rozhodovaly obecné soudy za situace, kdy stěžovatel zahájil studium v září 2012, a návrh na určení výživného byl podán v říjnu 2012. Dobu jednoho měsíce nepovažuje Ústavní soud za dobu, která by svědčila o opravdovosti zájmu stěžovatele řádně studium dokončit. Stanovení konkrétní doby pro prokázání opravdovosti zájmu je především na konkrétních okolnostech případu a úvaze obecných soudů.“

Soudem stanovenou vyživovací povinnost lze v budoucnu změnit při podstatné změně poměrů, ze kterých soud vycházel při stanovení původní vyživovací povinnosti. K podstatné změně může dojít jak na straně povinného, tak oprávněného.

Jestliže dítě nenabude schopnosti samostatně se živit, vyživovací povinnost rodičů bude trvat po dobu celého jeho života.

Vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů (§ 697 odst. 1 druhá věta občanského zákoníku) a proto vyživovací povinnost rodičů zanikne, jestliže dítě uzavře manželství.

Vyživovací povinnost nemůže přejít na dědice. Předmětem dědictví mohou být dávky výživného, které jsou splatné do dne smrti oprávněného nebo povinného.

Nezletilé dítě, které není plně svéprávné, má právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku nestačí k jeho výživě (§ 912 občanského zákoníku).

Pokud má nezletilé dítě majetek, který přináší zisk ve výši, která plně pokrývá jeho odůvodněné potřeby, pak zřejmě nebude mít právo na výživné.

Ve zvlášť odůvodněných případech lze se souhlasem soudu majetkovou podstatu prodat a z kupní ceny hradit výživné dítěte, rodičů a sourozenců v rodinné domácnosti.

Zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti ani její omezení nemá vliv na jeho vyživovací povinnost k dítěti (§ 874 občanského zákoníku).

Vyživovací povinnost, která zanikla se může obnovit například když dítě po přerušení studia opět nastoupí do školy.

7.1.3 Rozsah vyživovací povinnosti

Pro určení rozsahu vyživovací povinnosti je vždy třeba zohlednit dvojí rozhodující pravidla: jednak pravidla obecná, uvedená v § 913 občanského zákoníku, jednak zvláštní pravidla, daná pro každý jednotlivý druh vyživovací povinnosti. Obecná pravidla zohledňují na jedné straně především majetkové poměry povinného. U oprávněného je třeba posoudit odůvodněnost jeho nedostatečnosti, resp. odkázanosti. To je třeba zkoumat s ohledem na jeho majetkové poměry.³⁴

„Rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem je určen kritériem zásadně stejné životní úrovně, což je hledisko, které se uplatní přednostně před jinak obecným hlediskem odůvodněných potřeb oprávněného, jak je stanoví § 913. Primárně se proto neuplatní pravidlo, že potřeby oprávněného (zde dítěte) mají být kryty v plném rozsahu, jen jsou-li odůvodněné.“³⁵

Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Jedná se o upřesňující hledisko. Toto hledisko má přednost před hlediskem odůvodněných potřeb srov. § 915 odst. 1 občanského zákoníku. Ustanovení je provázané se schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry rodičů. Ústavní soud ČR v nálezu sp. zn. IV. ÚS 650/15 provázel se schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry rodičů ještě rodičovskou odpovědností.

Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte. Soud zkoumá životní úroveň obou rodičů, protože dítě má mít stejnou životní úroveň jako oba rodiče. Pokud spolu rodiče nežijí a jejich životní úroveň je zásadně rozdílná, lze dovést, že dítě má právo podílet se na životní úrovni toho rodiče, jehož životní úroveň je vyšší.³⁶

Stejná životní úroveň v rodinném právu je institut, který zákonem stanovil stejnou životní úroveň členů rodiny. Právní řád používá pojem životní úrovně v souvislosti s výživným, ale v celém právním řádu nenajdeme jeho definici. Soud proto zkoumá příjmy a majetkové poměry povinného rodiče a podle toho určuje životní úroveň povinného a rozhoduje o výši výživného.

---

³⁴ Zuklínová, M., Dvořák, J., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 130, 131

³⁵ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 579

³⁶ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekonstrukci. Praha: Leges, 2014, s. 39

Stejná životní úroveň neznamena vždy stejné množství peněz na osobní spotřebu.³⁷

Právní úprava rodinného práva nestanovuje horní a dolní hranice výživného v určité částce. Horní a dolní hranice výše výživného je vymezena principem shodnosti životní úrovně dítěte s životní úrovní rodičů, a proto jsem se zabývala nálezem Ústavní soud ČR sp. zn. IV. ÚS 650/15, který neakceptoval princip shodnosti životní úrovně dítěte s životní úrovní rodičů.

Ústavní soud se zabýval otázkou, zda v tom kterém případě musí soudce stanovit výživné ve výši přímo úměrné majetkovým možnostem a schopnostem povinného nebo zda je ve své úvaze o výši výživného limitován jeho horní hranicí, odrážející aplikaci určitého právního, sociálního, ekonomického či kulturního korektivu. Dle jeho názoru by obecné soudy neměly i při stanovování výše výživného odhlížet od obecných racionálních a mravních hledisek, případně práv rodičů plynoucích z jejich rodičovské odpovědnosti. „Jinými slovy řečeno, to, že povinný je objektivně schopen plnit oprávněnému určitou výši výživného, ještě neznamena, že by se mu jí mělo bez dalšího dostat.“

Podle Ústavního soudu není rozhodující princip shodnosti, ale je rozhodující hledisko přiměřenosti výše výživného, protože není výchovné stanovit vysoké výživné. Stanovení vysokého výživného považuje Ústavní soud za porušení základního práva povinného na výchovu zaručené čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Poukaz na Listinu základních práv a svobod je nepřipadný, protože jejím smyslem není určovat výši výživného.

Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud § 858 občanského zákoníku.

Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká plnou svéprávností dítěte.

---

³⁷ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekonstrukci. Praha: Leges, 2014, s. 32

Ústavní soud přehlédl, že vyživovací povinnost a právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti; jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti § 859 občanského zákoníku.

Životní úroveň rodičů souvisí s jejich celkovými majetkovými poměry: příjmy, vlastnictvím movitých věcí, nemovitých věcí a způsobu života.

Rodiče mají vyživovací povinnost bez ohledu na rodičovskou odpovědnost. Zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti ani její omezení nemá vliv na jeho vyživovací povinnost k dítěti § 874 občanského zákoníku.

Odůvodněné potřeby a majetkové poměry dítěte jsou provázané se schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry rodičů, které jsou druhým obecným kritériem pro určení rozsahu vyživovací povinnosti rodičů k dětem.

Schopnosti povinného jsou subjektivní vlastnosti plynoucí z fyzických i psychických dispozic, zdravotního stavu, osobnosti i získaných vědomostí a zkušeností, dosaženého vzdělání, pracovního zařazení, učit se novým věcem, chuť stěhovat se nebo dojíždět za prací, vykonávat i méně kvalifikovanou nebo méně placenou práci, výši výdělku a jakého výdělku by povinný mohl dosáhnout.

Možnosti povinného mají objektivní povahu, které povinný nemůže ovlivnit, např. žije-li v regionu s vysokou nezaměstnaností a nízkými výdělky.³⁸

Majetkové poměry - zjišťuje se skutečný příjem rodičů, ale i hodnota movitého a nemovitého majetku, který může mít velkou finanční hodnotu. V dnešní době již není výjimkou, když rodič vlastní luxusní auto, loď, helikoptéru, letadlo, dům, byt v osobním vlastnictví, chatu, a to mnohdy mimo území České republiky. Životní úroveň se tedy posuzuje i na základě prověřování majetkových poměrů.

Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného je třeba také zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Dále je třeba přihlídnout k tomu, že povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí; přihlídnou se popřípadě i k péči o rodinnou domácnost (§ 913 odst. 2 občanského zákoníku).

Výši výdělku ze závislé činnosti soud zjišťuje ze zprávy o výdělku zaměstnavatele povinného za dobu minimálně šesti měsíců. V případech zaměstnanců,

---

³⁸ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 568

kteří vykonávají sezónní práce nebo dostávají mimořádné roční odměny, je vhodné vyžádat si zprávu o výdělku za dobu dvanácti měsíců.

Výše měsíčních příjmů bývá základním východiskem pro stanovení výše výživného, jestliže odpovídají majetkovými poměrům povinného rodiče.

Jestliže povinný změnil zaměstnání, kde dosahuje nižšího výdělku, potom soud zkoumá, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání a v případě, že se povinný vzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání, potom soud vychází z výše výdělku povinného před změnou zaměstnání.

Je běžnou praxí, že osoby samostatně výdělečně činné soudu nepředkládají všechny listiny a podklady pro doložení a zhodnocení svých majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle jiného předpisu. V těchto případech soud postupuje dle ustanovení § 916 občanského zákoníku a vychází z příjmu rodiče ve výši pětadvacetinásobku částky životního minima podle zvláštního předpisu.

Pokud povinný změnil předmět podnikání a v důsledku této skutečnosti dosahuje nižších příjmů, potom soud vychází z příjmů před změnou předmětu podnikání.

V případě, že se povinný vzdal majetkového prospěchu, potom soud zkoumá, zda a v jaké výši to má vliv na výši výživného.

Soud také zkoumá, zda povinný nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika, v jejichž důsledku se snížil příjem povinného. Nepřiměřené majetkové riziko je například uzavření smlouvy, která obsahuje vysoké sankce za její neplnění, příliš riskantní investice a obchodování na burze.

Neprokáže-li v řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nebo o vyživovací povinnosti jiného předka k nezletilému dítěti, které nenabylo plné svéprávnosti, osoba výživou povinná soudu řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle jiného právního předpisu, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu (§ 916 občanského zákoníku).

Rodiče v řízeních o výživném předkládají soudu doklady o celé řadě svých výdajů.

K výdajům, které musí povinný vynaložit pro dosažení svých příjmů soudy přihlížejí např. k výdajům na dopravu do zaměstnání.

Soudy také přihlížejí k výdajům spojeným se zdravotním stavem povinného.

Soudy nepřihlížejí k půjčkám, hypotékám apod.

Stanovení rozsahu plnění vyživovací povinnosti působí největší problém v případech, kdy je rodič podnikatel nebo je nezaměstnaný či je ve výkonu trestu.

Životní úroveň je posuzována u každého rodiče jednotlivě.

Ústavní soud ve své rozhodovací praxi konstantně uvádí – ve shodě s judikaturou obecných soudů – že zákon o rodině vyžaduje reflektovat i majetkové poměry povinného a potencialitu jeho příjmů (jeho schopnosti a možnosti); to vše je nutno posoudit komplexně. Proto je při rozhodování o výživném vždy nutné zohlednit nejen fakticky dosahované příjmy povinného, ale i celkovou hodnotu jeho movitého a nemovitého majetku a jeho životní úroveň (srov. např. usnesení ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. II. ÚS 3624/11).

Ústavní soud v nálezu ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03, konstatoval, že obecný soud pochybil, pokud určil výši výživného k dětem pouze na základě příjmů, které rodič dosahoval v posuzovaném období, aniž by celkově zhodnotil jeho majetkové poměry a životní úroveň, přičemž pokud by rodič nebyl schopen ze svých nízkých příjmů platit odpovídající výživné, musel by část svého majetku zpeněžit a takto získané peníze pro placení výživného použít.

Z hlediska principu, podle kterého se má dítě podílet na životní úrovni rodičů, je bezvýznamné, že peníze otce pochází z jiného zdroje než z jeho vlastní výdělečné činnosti (viz Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4239/12) ze dne 10. 6. 2013 v kterém vyslovil názor, že čím vyšší částku na výživném otec nezletilého obdrží od svých rodičů, tím je vyšší jeho faktická životní úroveň, jeho majetkové poměry a jeho možnosti. Dle názoru Ústavního soudu by naopak bylo zjevně nespravedlivé, pokud by otec nezletilého dítěte utrácel značné sumy peněz od svých rodičů a žil tak na poměrně vysoké životní úrovni, zatímco jeho dítě by se na této jeho životní úrovni nemohlo podílet.

Závěrem Ústavní soud poznamenal, že je právem, nikoli povinností rodiče, přivést na svět své dítě. Pokud tak však učiní, musí si být vědom všech důsledků, tedy i

toho, že své nezletilé dítě musí vyživovat, a to případně i s přihlédnutím k příjmům, které pocházejí od jeho rodičů jako dotace na vlastní studium.

Odůvodněné potřeby jsou závislé zejména na věku dítěte, jeho zdravotním stavu, jeho majetkových poměrech, na způsobu přípravy na budoucí povolání, na jeho zájmech, zda dítě pobírá dávky (důchod, přídavky na dítě), zda dítě žije v domácnosti s jedním rodičem, ve střídavé péči rodičů, apod. Odůvodněné potřeby jsou materiální i nemateriální. Materiální odůvodněné potřeby dítěte jsou: jídlo, bydlení, sportovní potřeby, zdravotní pomůcky, léky, ošacení, technické prostředky nezbytné pro školní výuku (notebook, tablet atd.). Nemateriální odůvodněné potřeby jsou: kulturní vyžití, zájmové kroužky, sportovní akce.

K osobní péči povinného o oprávněného soud přihlédne a to především v případech, když se jedná o dítě předškolního věku a dále o děti, které vyžadují zvláštní péči. Je nepochybné, že povinná osoba, která pečuje například o invalidní dítě bez ohledu na to zda je zletilé nebo nezletilé, v podstatě plní svoji vyživovací povinnost. Soud přihlédne i k péči o rodinnou domácnost rodiče, který má v péči dítě.

Podle § 912 občanského zákoníku, má nezletilé dítě, které není plně svéprávné, právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku spolu s příjmem nestačí k jeho výživě. Pokud má nezletilé dítě majetek, který přináší zisk ve výši, která plně pokrývá jeho odůvodněné potřeby, pak zřejmě nebude mít právo na výživné.

Ve zvlášť odůvodněných případech lze se souhlasem soudu majetkovou podstatu prodat a z kupní ceny hradit výživné dítěte, rodičů a sourozenců v rodinné domácnosti.

V případě, že soud rozhoduje o vyživovací povinnosti rodiče k nezletilému dítěti, které není plně svéprávné, a majetkové poměry to umožňují, lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor. O tvorbě úspor se rodiče musí dohodnout, v případě že se nedohodnou, rozhodne soud. Výživné spolu s úsporami je plněno k rukám osoby, které je dítě svěřeno do péče. Tvorba úspor je součástí běžného výživného, které je placeno v měsíčních intervalech. Tvorbu úspor nelze zaměňovat s výživným, které je splatné v budoucnosti.³⁹

V případech hodných zvláštního zřetele může soud uložit povinné osobě, aby složila zálohu na výživné splatné v budoucnu. Takto poskytnuté výživné přechází do vlastnictví oprávněného postupně podle splatnosti jednotlivých splátek výživného.

---

³⁹ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK J., ŠVESTKA, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 589

7.1.4 Určení výše výživného a rozhodování o výživném a jeho změny

V případě, že se rodiče nedohodnou na výši výživného, potom o výši výživného rozhoduje soud.

Soud rozhoduje o výživném oprávněného dítěte, pokud rodiče spolu žijí, některý z rodičů neplní svoji vyživovací povinnost, pokud rodiče spolu nežijí a v případě rozvodu manželství rodičů, kteří mají nezletilé dítě, které není plně svéprávné. V tomto případě soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.

V případě, že soud rozhoduje o vyživovací povinnosti k dítěti nebo o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů, se kterým je spojeno rozhodnutí o výživném, může svým rozhodnutím schválit dohodu rodičů o plnění vyživovací povinnosti, odpovídá-li tato dohoda zájmům nezletilého dítěte nebo rozhodnout dle vlastního uvážení.

Pro určení výše výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a majetkové poměry, jakož i schopnosti a možnosti povinného. Výši výživného soudy určují podle možností, schopností a majetkových poměrů v době vyhlášení rozsudku. V případě, že povinný nemá možnost ani schopnost plnit svoji vyživovací povinnost k dítěti, potom soud vyživovací povinnost nestanoví.

Vyživovací povinnost k dítěti mají oba rodiče společně nikoli však shodně a to i v případě střídavé výchovy.

Vyživovací povinnost rodičů, kteří spolu žijí v rodinné domácnosti s dítětem je dobrovolná, a nemá formu peněžního plnění. Vyživovací povinnost rodičů, kteří spolu nežijí v rodinné domácnosti a o dítě nepečují, má podobu plnění peněžního v měsíčních splátkách splatných předem, nestanoví-li dohoda rodičů nebo rozhodnutí soudu jinak.

V případě, že soud rozhoduje o výživném se zpětnou účinností, potom přihlíží k naturálnímu plnění, pokud nejde o běžné dárky.⁴⁰

Povinná osoba musí soudu řádně prokázat své příjmy, pokud je neprokáže, platí, že průměrný měsíční příjem povinného činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu.

Zkoumání možností, schopností a majetkových poměrů je složitý proces. Stanovit výši výživného není proto jednoduché, a proto výši výživného stanovují soudy

---

⁴⁰ Svoboda, K.: Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 165

různě. V nedávné minulosti se objevily doporučující tabulky ministerstva, které se snažily výši výživného stanovit. Stanovením doporučujících tabulek zasahuje ministerstvo do soudcovského uvážení, což popírá dělbu moci ve státu mezi soudní a výkonnou mocí. Pro orientaci ve výši výživného jsou tabulky dobrým pomocníkem. Doporučující tabulky by zjednodušily rozhodování soudů o výživném a osoby, již se výživné týká, by lépe předvídaly rozhodnutí soudu. Vzhledem k současné, dosud ne zcela urovnané ekonomicko-sociální situaci, se značnými rozdíly mezi jednotlivými regiony státu, jakož i mezi městskými a venkovskými oblastmi, by bylo spíše vhodné, doporučit soudům, aby ony samy, shledají-li takovou potřebu, se pokusily pro místo, ve kterém působí, takové tabulky, vzorce nebo klíče vytvořit ⁴¹

Soudem stanovenou vyživovací povinnost lze v budoucnu změnit při změně poměrů, ze kterých soud vycházel při stanovení původní vyživovací povinnosti. Musí jít o změnu, která je důsledkem podstatné změny v těch skutečnostech, které tvořily podklad pro rozhodnutí soudu o výchově a výživě dítěte.

Výživné lze u dětí zvýšit nebo snížit za dobu nejdéle tří let zpětně, a to ode dne zahájení soudního řízení.

K podstatné změně může dojít jak na straně povinného, tak oprávněného.

U povinného může jít o vznik nové vyživovací povinnosti, potom by soud přistoupil ke snížení výživného. Povinný rodič by, ale měl dosahovat v uvedeném období obdobného příjmu, jako v době předchozího rozhodnutí. Příjem druhého rodiče by také měl dosahovat v uvedeném období obdobného příjmu, jako v době předchozího rozhodnutí. Může dojít ke ztrátě zaměstnání, což by mělo také vliv na výši výživného a dalším podstatným změnám.

Při snížení výživného za dobu minulou pak platí ustanovení § 923 odst. 2 občanského zákoníku, podle něhož dojde-li ke zrušení nebo snížení výživného za minulou dobu pro nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, spotřebované výživné se nevrací. Výživné splatné měsíc předem se nevrací ani v případě, když dítě před koncem měsíce zemřelo. V případě zletilého dítěte se vrací i spotřebované výživné.

---

⁴¹Eliáš, K. a kolektiv.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Sagit, 2012, s. 395

U oprávněných bude změna poměrů od nástupu do základní školy, postoupení na další stupeň základní školy, při jejím ukončení a nástupu na střední školu, nástupu na vysokou školu atd.

Změna poměrů je např. ztráta zaměstnání, získání nového zaměstnání, zánik další vyživovací povinnosti, vznik další vyživovací povinnosti, uzavření manželství, rozvod manželství, nástup dítěte do mateřské školky, nástup do základní školy, nástup do prvního ročníku střední školy a nástup na vysokou školu, změna zdravotního stavu.

Pro usnadnění práce soudů, aby nerozhodovaly zbytečně o změnách poměrů, by bylo vhodné zavést valorizaci výživného. Postupující inflace, stejně tak přirozeně zvýšený věk dítěte působí jako změna poměrů.⁴² Proto by bylo vhodné zavést procentuální část příjmu výživného, o kterou by se výživné zvyšovalo v pravidelných obdobích.

Změní-li se poměry, může soud změnit dohodu a rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě, které nenabývalo plné svéprávnosti (§ 923 odst. 1 občanského zákoníku). Při změně poměrů lze na návrh oprávněného nebo povinného výživné zvýšit, snížit nebo zrušit. Pokud jde o nezletilé dítě, které nenabývalo plné svéprávnosti, lze změnit výživné i bez návrhu.

Pro posouzení předpokladů ke změně pravomocného rozsudku o výživném musí mít soud doloženo, že ke změně poměrů došlo a proto je třeba změnit výši výživného. V případě, že by soud neměl doloženou změnu poměrů, potom by šlo o nepřipustnou reparaci pravomocného rozsudku.

Z důvodu snížení či zrušení výživného soudem musí zletilé dítě a ostatní oprávnění z titulu jiných vyživovacích povinností přeplatek vrátit, protože by si ponechalo bezdůvodné obohacení.

Při snížení výživného za dobu minulou pak platí ustanovení § 923 odst. 2 občanského zákoníku, podle něhož dojde-li ke zrušení nebo snížení výživného za minulou dobu pro nezletilé dítě, které nenabývalo plné svéprávnosti, spotřebované výživné se nevrací. Výživné splatné měsíc předem se nevrací ani v případě, když dítě před koncem měsíce zemřelo. V případě zletilého dítěte se vrací i spotřebované výživné.

---

⁴² Svoboda, K.: Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 169

Výživné lze u dětí zletilých i nezletilých zvýšit nebo snížit za dobu nejdéle tří let zpětně, a to ode dne zahájení soudního řízení.

7.1.5 **Vyživovací povinnost rodičů k dětem svěřeným do péče jiné osoby**

Vyživovací povinnost rodičů k dětem svěřeným do péče jiné osoby nezaniká.

Soud stanoví rodičům rozsah výživného s ohledem na jejich možnosti schopnosti a majetkové poměry a povinnost platit výživné k rukám pečující osoby (§ 956 odst. 1 občanského zákoníku).

Pečující osoba má právo vymáhat výživné stanovené rodičům na dítě, které má v péči, jako i právo s výživným pro dítě hospodařit v zájmu dítěte podle jeho potřeb a v souladu s jeho zájmy.

Soud může způsob hospodaření s výživným dítěte upravit, zejména určit, jaká část bude určena na spotřebu a jaká část bude dítěti spořena (§ 956 odst. 2 občanského zákoníku).

Aktivně legitimovaná pro vymáhání výživného pro dítě od rodičů je pečující osoba.

Podle důvodové zprávy k tomuto ustanovení - Rodiče musí svoji vyživovací povinnost plnit podle svých možností, schopností a majetkových poměrů a ve vazbě na odůvodněné potřeby dítěte. Rozsah vyživovací povinnosti stanoví soud dle obecných ustanovení o vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Soud rodičům uloží povinnost poukazovat výživné na dítě pečující osobě.

Soud může rozhodnout o způsobu hospodaření s výživným, např. stanovit, že určitá část bude určena ke spotřebě a další část bude dítěti spořena. Vždy bude záležet na potřebách dítěte (např. zvýšené nároky na dietu, zdravotní pomůcky, školné, jazykové kurzy).

Navrhuje se nově založit aktivní legitimaci pečující osoby pro vymáhání výživného pro dítě od rodičů. Současná praxe je poměrně nejednotná, což jde k tíži dětí v péči cizích osob.

Základním kritériem vyživovací povinnosti rodičů jsou jejich možnosti, schopnosti a majetkové poměry. Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů soud také zkoumá, zdali se povinný nevzdal bez důležitého důvodu

výhodnějšího zaměstnání, výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu anebo zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.

Pokud není možné rodičům nebo ostatním příbuzným uložit vyživovací povinnost k dítěti, ustanovení § 953 až § 956 občanského zákoníku se nepoužijí (§ 957 občanského zákoníku).

V důvodové zprávě je uvedeno, že institut svěřeni dítěte do péče jiné osoby je určen pro děti, které nemohou být vychovány vlastními rodiči z důvodů, které budou spíše přechodného rázu a dítě může být vychovááno v širší rodině, popřípadě osobou dítěti blízkou. Na rozdíl od pěstounské péče zde nevzniká nárok na dávky pěstounské péče, a proto je třeba dbát na to, aby výživa dítěte byla zajištěna osobami, které mají k dítěti vyživovací povinnost.

Svěření dítěte do pěstounské péče nemá vliv na trvání vyživovací povinnosti rodičů k dítěti. Soud stanoví rodičům rozsah výživného s ohledem na jejich možnosti, schopnosti a majetkové poměry a odůvodněné potřeby dítěte (§ 961 odst. 1 občanského zákoníku). Kritériem rozsahu vyživovací povinnosti jsou odůvodněné potřeby dítěte a nikoliv stejná životní úroveň.

Náleží-li dítěti příspěvek na úhradu jeho potřeb podle jiného zákona, přechází právo na stát. Je-li výživné vyšší než tento příspěvek, náleží rozdíl dítěti. Soud rozhodne o způsobu platby a o hospodaření s výživným (§ 961 odst. 2 občanského zákoníku).

Vyživovací povinnost rodičů k dětem svěřeným do péče jiné osoby nezaniká.

Rozhodne-li soud o umístění dítěte do ústavní nebo ochranné výchovy, upraví také rozsah vyživovací povinnosti rodičů (§ 975 občanského zákoníku).

„Je třeba pouze připomenout, že zákonem stanovená vyživovací povinnost (rodičů, ale i dalších příbuzných v linii vzestupné i sestupné) zaniká za života dítěte, než nabude schopnost samo se živit, toliko osvojením dítěte.“⁴³

7.1.6 Zvláštní případy při stanovování výživného

Stanovení vzniku a rozsahu plnění vyživovací povinnosti působí největší problém v případech, kdy je rodič podnikatel nebo je nezaměstnaný či je ve výkonu trestu.

---

⁴³ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 721

7.1.6.1 Rodič podnikatel

Při stanovení rozsahu plnění vyživovací povinnosti je u podnikatelů obtížné zjistit čistý příjem. Soud musí mnohdy vynaložit značné úsilí, aby zjistil skutečný příjem povinného. „Soudní praxe v této souvislosti zaujala stanovisko, že při určení výživného u rodiče podnikatele není rozhodující, zda rozdíl mezi jeho příjmy a výdaji je kladný či záporný, nýbrž s ohledem na (ne) zbytnost výdajových položek, je třeba rozlišovat, jestli jde o výdaje, bez kterých by nebylo možné dosáhnout zajištění výkonu podnikatelské činnosti, nebo o takové, jež směřují k rozšíření podnikatelské činnosti za účelem dosažení většího zisku.“⁴⁴

Pouze z daňového přiznání a peněžního deníku nelze jednoznačně učinit závěr o skutečných příjmech podnikatele, protože se snaží v daňovém přiznání uvádět minimální příjmy a maximální výdaje. Pro výdaje je rozhodující jaký mají charakter.

Skutečný příjem nelze zjistit ani výpisy z účtu povinného. V případě společníků obchodních společností soudy vyžadují daňová přiznání obchodní společnosti.

Podnikatelé si do nákladů sloužících k dosažení zdanitelných příjmů zahrnou např. i luxusní automobil apod. V takovém případě se nejedná o výdaj nutný k dosažení zdaňovaných příjmů a před takovými výdaji by výživné pro nezletilé děti mělo mít přednost.

Od r. 2009 byla finančním úřadům ze zákona uložena povinnost poskytnout soudům součinnost pro stanovení výše výživného.

Je běžnou praxí, že podnikatelé soudu nepředkládají všechny listiny a podklady pro doložení a zhodnocení svých majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle jiného předpisu. V těchto případech soud postupuje dle ustanovení § 916 občanského zákoníku a vychází z příjmu rodiče ve výši pětadvacetinásobku částky životního minima podle zvláštního předpisu.

Majetkové poměry povinného rodiče a potencialitu jeho příjmů (jeho schopnosti a možnosti) posuzuje soud komplexně. Při rozhodování o výživném soud zohlední nejen fakticky dosahované příjmy povinného, ale i celkovou hodnotu jeho movitého a nemovitého majetku a jeho životní úroveň.

---

⁴⁴ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 578

7.1.6.2 Nezaměstnaný rodič

Stanovení příjmů rodiče, který nemá žádné příjmy ani žádný majetek je problematická.

V těchto případech v souladu s hlediskem dobrých mravů se rozlišuje, zda příčiny nezaměstnanosti rodiče jsou objektivní povahy: zda je v regionu vysoká nezaměstnanost, v jeho profesi nebo příbuzné profesi nejsou žádná volná místa, zdravotní stav, věk nebo subjektivní povahy: povinný rodič je veden na úřadu práce, bezdůvodně odmítá nabízená pracovní místa.

Jestliže nezaměstnanost rodiče je způsobena příčinou objektivní povahy, potom se stanoví vyživovací povinnost podle výše příspěvku v nezaměstnanosti.

Pokud by se povinný dostal po zaplacení výživného pod hranici životního minima, které je stanoveno zákonem, potom by soud snížil výživné nebo by zrušil vyživovací povinnost.

V případě, že příčina nezaměstnanosti rodiče má subjektivní povahu, potom se stanoví vyživovací povinnost podle příjmu, kterého by povinný rodič mohl dosahovat při svých schopnostech v daném místě a čase.⁴⁵

Soudy zjišťují dotazem na úřad práce jaká je nabídka pracovních míst v profesi povinného rodiče a jaké měsíční výdělky potenciální zaměstnavatelé nabízejí.

Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 1846/09 ze dne 24. 11. 2009 (N 244/55 SbNU 355), konstatoval, že pouhý aktuální výčet potenciálních míst evidovaných příslušným úřadem práce sám o sobě ještě nezaručuje, že uchazeč o práci by byl některým ze zaměstnavatelů skutečně zaměstnán a byl by mu poskytnut vyšší výdělek.

Výši příjmu v době nezaměstnanosti a zprávu úřadu práce o platových nabídkách řešil Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 979/13 ze dne 30. 7. 2013 a dospěl k názoru, „že úřadem práce poskytnutá evidence nabízených míst, navíc s přihlédnutím k všeobecně známému převisu poptávky po zaměstnání, sama o sobě nevyovídá o skutečných možnostech stěžovatele uzavřít pracovní poměr, či dokonce pracovní poměr se soudem předpokládaným platem. V řízení nebylo nijak prokázáno ani zjišťováno, že by stěžovatel úmyslně odmítal nabízená místa, a že se tak dobrovolně vzdal možnosti dosahovat vyšších výdělků.

---

⁴⁵ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 578

Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 979/13 ze dne 30. 7. 2013 dospěl k názoru, „ že v projednávané věci se obecné soudy řádně nevypořádaly s námitkou stěžovatele týkající se výše jeho příjmu v době nezaměstnanosti a zejména se stěžejní námitkou, dle níž místa uvedená ve zprávě o platových nabídkách stěžovateli nezaručují, že by byl na dané místo přijat a dosahoval podstatně vyššího výdělku než v současném zaměstnání. V tomto směru lze stěžovateli přisvědčit, že úřadem práce poskytnutá evidence nabízených míst, navíc s přihlédnutím k všeobecně známému převisu poptávky po zaměstnání, sama o sobě nevypovídá o skutečných možnostech stěžovatele uzavřít pracovní poměr, či dokonce pracovní poměr se soudem předpokládaným platem. Soud se rovněž nevypořádal se skutečností, že stěžovatel rozvázal pracovní poměr dohodou sedm měsíců před podáním návrhu matky na zvýšení výživného, přičemž obsah spisu nenasvědčuje tomu, že by matka dcer v předchozí době požadovala po stěžovateli vyšší výživné, a zda lze bez dalšího považovat za pravděpodobné, že by stěžovatel rozvázal pracovní poměr úmyslně z důvodů neochoty přispívat na své děti vyšší částkou.

7.1.6.3 Otec ve výkonu trestu, eventuálně ve vazbě

Na trvání vyživovací povinnosti nebo na její výši má vliv zda je otec ve výkonu trestu, eventuálně ve vazbě. „Soudy obvykle přihlížejí k tomu, zda je obviněný ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody pracovně zařazen (a jak vysoký je tento jeho příjem) a z jakého důvodu se ve výkonu trestu nachází. Ne-ní-li výkon práce připuštěn, může dojít i k dočasnému pozastavení vyživovací povinnosti či určení (resp. zvýšení) vyživovací povinnosti druhému rodiči nebo stanovení povinnosti dalším příbuzným dle § 910 (rozsah podle § 913).“⁴⁶

K uložení povinnosti platit výživné rodiči nezletilého dítěte, který je ve výkonu trestu odnětí svobody se Ústavní soud vyjádřil v nálezu IV. ÚS 1181/07 ze dne 6. 2. 2008 „Zbavil-li se rodič svým úmyslným jednáním, pro které byla na něj uvalena vazba a pro něž byl následně odsouzen k trestu vězení, objektivní možnosti plnit svoji vyživovací povinnost vůči svému nezletilému dítěti (§ 85 a 96 zákona o rodině), nelze tuto skutečnost přičítat k tíži tohoto dítěte, jež podle čl. 32 odst. 4 Listiny má základní právo na rodičovskou výchovu a péči.“

Opačný výklad vede k absurdním důsledkům. Je tomu tak i v posuzované věci, kdy trestný skutek otce nezletilé směřoval vůči její matce. Takový výklad by pak vedl k extrémnímu důsledku, dle něhož by se rodič úmyslným trestným činem vůči nezletilému dítěti, příp. druhému z rodičů s následným uvalením vazby a uložením trestu vězení po pravomocném odsouzení vyživovací povinnosti vůči svému nezletilému dítěti "zbavil", resp. "mohl zbavit".

„Lze vycházet ze zásady, že nikdo nesmí těžit ze svého protiprávního jednání (§6 odst. 2).“⁴⁷

Pokud je povinný ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody za trestný čin zanedbání povinné výživy, potom by měl hradit výživné v původní výši.

Pokud se povinný dopustil jiných trestných činů, může soud výši výživného upravit s přihlédnutím k poměrům v nápravném zařízení, ke zdravotnímu stavu a majetkové situaci povinného.

---

⁴⁶ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 579

⁴⁷ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1063

Srážky ze mzdy osob zaměstnaných ve výkonu trestu upravuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb. o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány.

7.1.7 Neplnění vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost rodičů, kteří spolu žijí v rodinné domácnosti s dítětem je dobrovolná, a nemá formu peněžního plnění. Vyživovací povinnost rodičů, kteří spolu nežijí v rodinné domácnosti a o dítě nepečují, má podobu plnění peněžního v měsíčních splátkách splatných předem, nestanoví-li dohoda rodičů nebo rozhodnutí soudu jinak.

Nežijí-li spolu rodiče nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, a nedohodnou-li se o úpravě péče o takové dítě, rozhodne o ní i bez návrhu soud. V ostatním se ustanovení § 906 a 907 občanského zákoníku použijí obdobně (§ 908 občanského zákoníku).

Důvodová zpráva k § 908 občanského zákoníku: rozhodnutí dle tohoto ustanovení není třeba vázat na skutečnost, zda se rodiče dohodli.

V případě, že rodiče spolu nežijí, bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou manžely a nejsou-li schopni se dohodnout o výkonu svých povinností a práv k nezletilému dítěti, které není plně svéprávné, potom o těchto povinnostech rozhoduje soud. Soud rozhoduje o úpravě poměrů dítěte i bez návrhu.

Nedohodnou-li se rodiče, kteří spolu žijí o výši výživného pro nezletilé dítě, které není plně svéprávné, potom výši výživného stanoví soud i bez návrhu.

Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů § 755 odst. 3 občanského zákoníku.

Řízení o rozvod manželství musí předcházet pravomocné rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu. „Úpravou poměrů“ je třeba rozumět zásadně dřívější řízení o výchově a výživě s tím, že právě vzhledem k použitému širokému pojmu může soud rozhodnout o všech otázkách jak osobních, tak majetkových, které bude vzhledem k zájmu dítěte a pak i dalším zřetelům považovat právě za důležité. Ostatně ani to nebylo dříve nijak neobvyklé.“

V případě rozvodu manželství bez zjišťování příčin rozvodu je jednou z podmínek rozvodu, aby se manželé, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, které nenabýlo

plné svéprávnosti, se dohodli na úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu a soud jejich dohodu schválil (srov. § 757 odst. 1 písm. b) občanského zákoníku).

Soud schválí dohodu rodičů o plnění vyživovací povinnosti, odpovídá-li tato dohoda zájmům nezletilého dítěte nebo sám rozhodne, pokud rodiče či jeden z rodičů neplní dobrovolně svou vyživovací povinnost nebo rozhoduje-li soud o svěření dítěte do péče jednoho z rodičů.

Vyživovací povinnost rodičů, kteří spolu žijí v rodinné domácnosti s dítětem je dobrovolná, a nemá formu peněžního plnění. Vyživovací povinnost rodičů, kteří spolu nežijí v rodinné domácnosti a o dítě nepečují, má podobu plnění peněžního v měsíčních splátkách splatných předem, nestanoví-li dohoda rodičů nebo rozhodnutí soudu jinak.

Vyživovací povinnost k dítěti mají oba rodiče společně nikoli však shodně a to i v případě střídavé výchovy.

Soud postupuje podle § 915 až 918 občanského zákoníku.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem není podmíněna věkem, ani ukončením určitého stupně vzdělání, ale schopností sám se živit.

Výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení; u výživného pro děti i za dobu nejdéle tří let zpět od tohoto dne (§ 922 občanského zákoníku). Počátek vyživovací povinnosti vzniká narozením, ale v rozhodnutí soudu může být počátek vyživovací povinnosti jiný z důvodu původně dobrovolného plnění nebo z důvodu promlčení jednotlivých opětujících se dávek.

Právo na výživné se nepromlčuje, ale jednotlivá opětující se plnění promlčení podléhají. Jednotlivá plnění se promlčují ve lhůtě tří let. V případě, že bylo právo na výživné ve stanoveném rozsahu přiznáno soudem, potom se jednotlivá plnění promlčují v objektivní desetileté lhůtě. „To značí, že právo na výživné může být u soudu uplatněno bez ohledu na to, jak dlouho nebylo plněno, je-li tu odůvodněná potřeba“.⁴⁸

V řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti může v případech hodných zvláštního zřetele soud uložit osobě výživou povinné, aby složila zálohu na výživné splatné v budoucnu; poskytnuté výživné přechází do vlastnictví dítěte postupně k jednotlivým dnům splatnosti výživného. Na složenou zálohu se hledí jako na majetek povinného (§ 918 občanského zákoníku).

---

⁴⁸ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 601, 602

„Výživné se obecně plní různými způsoby a v různých formách (peněžní plnění, naturální plnění).

Nejběžnějším způsobem je plnění v pravidelných opětujících se dávkách splatných měsíčně dopředu (srov. Komentář k § 921). Pokud jde o výživné pro dítě (nezletilé či zletilé) poskytované rodičem, přichází v úvahu tzv. tezaurace výživného. To znamená, že povinnému lze uložit, aby složil zálohu na výživné splatné v budoucnu, jsou-li pro to kvalifikované důvody (případy zvláštního zřetele hodné).“

Předpokládá se, že účet zřídí sám povinný, ale může jej zřídít i druhý rodič nebo soud. „Soud by tak měl zejména stanovit spolehlivý bankovní účet, z něhož budou pravidelné měsíční platby výživného vypláceny, a měl by určit i výši jednotlivých pravidelně se opakujících částek výživného.“⁴⁹

Důvody, které vedou soud k tomu, aby povinnému uložil povinnost složit zálohu na výživné, které je splatné až v budoucnu je obava, že povinný nebude mít finanční prostředky na plnění výživného.

Výživné se plní v pravidelných dávkách a je splatné vždy na měsíc dopředu, ledaže soud rozhodl jinak.

---

⁴⁹ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 591

7.2 Vyživovací povinnost dětí k rodičům

Vyživovací povinnosti mezi dětmi a rodiči upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v části druhé, která má název „Rodinné právo“, hlavě II., která má název „Příbuzenství a švagrovství“, dílu 2, který má název „Poměry mezi rodiči a dítětem“, oddílu 3, který má název „Rodiče a dítě“ a pododdílu 4, který má název „Vyživovací povinnost“.

Vyživovací povinnost dětí k rodičům je stanovena v ustanovení § 915 odst. 2 občanského zákoníku. Dítě je povinno zajistit svým rodičům slušnou výživu. Dosažením zletilosti a schopností samostatně se živit ještě nevzniká vyživovací povinnost dětí k rodičům, aby vznikla tato povinnost, musí se rodiče ocitnout ve stavu odkázanosti na výživu dětí, protože nejsou schopni se sami živit.

Stanovení vyživovací povinnosti soud posoudí také z hlediska souladu s dobrými mravy.⁵⁰

Toto je zákonná povinnost, která musí být plněna dobrovolně, pokud existují zákonné podmínky jejího vzniku. V případě, že by nebyla plněna dobrovolně, mohou rodiče podat návrh na určení výživného. Vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům předchází vyživovací povinnost manželů a bývalých manželů a registrovaných partnerů a bývalých partnerů.

Tato povinnost nebývá v praxi často užívána, nicméně to se může v budoucnu změnit vzhledem ke stárnutí lidské populace a důchodovému systému, který neumožní pokrytí základních životních nákladů důstojného stáří.⁵¹

7.2.1 Subjekty vyživovací povinnosti dětí k rodičům

Subjekty vyživovací povinnosti jsou povinná osoba a oprávněná osoba. Z právní úpravy vzájemné vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi plyne, že oprávněnými subjekty jsou rodiče a povinnými subjekty jsou děti. Oprávněnými mohou být oba rodiče při splnění zákonných podmínek a povinnými mohou být všechny děti při splnění zákonných podmínek.

Vyživovací povinnost vůči oprávněnému rodiči mají všechny jeho děti dosažením zletilosti a schopnosti samostatně se živit.

---

⁵⁰ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 581

⁵¹ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014, s. 77

Děti tuto povinnost neplní solidárně, ale každý plní svůj díl podle svých schopností, možností a majetkových poměrů ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních. Při hodnocení možností, schopností a majetkových poměrů zkoumá soud, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu a zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Déle soud zkoumá, zda povinný o oprávněného osobně pečuje a jestli pečuje o rodinnou domácnost s oprávněným.

Vyživovací povinnost dětí k rodičům se vztahuje také na osvojence a osvojitele, jde-li o osvojení nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti, protože podle § 832 občanského zákoníku má osvojené dítě postavení dítěte osvojitelů a proto mezi nimi vzniká stejný poměr jako mezi biologickými rodiči a dětmi. Osvojenec bude mít vyživovací povinnost k osvojitelům, ale nebude mít vyživovací povinnost k biologickým rodičům.

V případě, zrušení osvojení, zanikne vyživovací povinnost osvojence k osvojiteli. Při splnění zákonných podmínek mu vznikne vyživovací povinnost vůči biologickým rodičům.

„Pokud jde o osvojení nezletilého, kterému byla přiznána svéprávnost a o osvojení zletilého, platí pro vyživovací povinnost jiná pravidla (srov. komentář k § 853 a 854). Vyživovací povinnost osvojence (nezletilého, kterému byla přiznána svéprávnost, a zletilého osvojence) vůči jeho předkům nebo potomkům totiž osvojením nezaniká, a trvá nadále, avšak jen subsidiárně, tzn. tehdy a v té míře, nejsou-li tu jiné osoby, které mají vyživovací povinnost (případně nejsou-li tyto osoby schopny své vyživovací povinnosti dostát).“⁵²

7.2.2 Vznik, trvání a zánik vyživovací povinnosti dětí k rodičům

Vyživovací povinnost dětí k rodičům vzniká ze zákona při splnění zákonných podmínek. Základním předpokladem vzniku této vyživovací povinnosti je objektivní neschopnost oprávněného sám se živit (srov. § 911 občanského zákoníku), a dále neexistence jiné vyživovací povinnosti, která by předcházela vyživovací povinnosti dětí k rodičům. Na straně dítěte jsou to schopnosti, možnosti a majetkové poměry. Vyživovací povinnost dětí k rodičům vzniká dítěti, které je schopné se samostatně živit.

---

⁵² Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 582.

Vyživovací povinnost trvá, dokud není oprávněný rodič schopen sám se živit.

Vyživovací povinnost zaniká smrtí oprávněného nebo povinného. Právo na poskytování výživného zaniká schopností rodiče sám se živit. Vstupem do manželství vzniká vyživovací povinnost manželů, jež předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům.

7.2.3 Rozsah vyživovací povinnosti

Rozsah vyživovací povinnosti je uveden v ustanovení § 915 odst. 2 občanského zákoníku. Dítě je povinno zajistit svým rodičům slušnou výživu. Dítě, tedy není povinno zajistit rodičům stejnou životní úroveň, jakou má ono samo.

Pojem slušné výživy není v občanském zákoníku definován. Jde o relativně neurčitý právní pojem, který vymezuje judikatura a odborná literatura, nejde jen o úhradu nejnutnějších potřeb pro přežití, ale o úhradu, která odpovídá průměrnému životnímu standartu, proto se neomezuje pouze na výdaje na stravu. „Vyživovací povinnost v tomto zákonném rozsahu nelze proto omezit jen na stravu, ale je potřeba jí rozumět také zabezpečení odpovídajícího bydlení, ošacení, zdravotní péče či přiměřeného sociálního vyžití (ve smyslu výrazu „slušný“).⁵³

Slušná výživa znamená „slušné“ tedy lidsky důstojné živobyetí, a to za jakýchkoli okolností.⁵⁴

Slušná výživa je pojem, který představuje nižší výživné než je stejná životní úroveň, neznamená však hrazení jen základních životních potřeb. Tento pojem je vzhledem k oprávněnému individuální a zahrnuje standardní potřeby průměrného člověka po stránce hmotné i kulturní.⁵⁵ Smyslem je snaha zachovat limity společenského průměrného standardu a sociálního postavení povinného a oprávněného.

Pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti dětí k rodičům jsou rozhodující nejen odůvodněné potřeby oprávněného rodiče, ale rovněž schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného.

Pro posouzení výše výživného bude soud zkoumat nejen výši příjmů např. starobního důchodu apod. nebo zda nemá žádný příjem, takže nemá žádné prostředky,

---

⁵³ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 581.

⁵⁴ Svoboda, K.: Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 205

⁵⁵ Nová, H. - Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Linde Praha a.s., 1995

ze kterých by mohl uspokojovat své odůvodněné potřeby, nebo zda má příjem v nedostačující výši, ale také majetkové poměry rodiče. Na rozsah výživného bude mít vliv vlastnictví movitých věcí a nemovitých věcí rodiče.

Jestliže na straně oprávněných budou oba rodiče, potom soud určí a stanoví její rozsah pro každého zvlášť.

Bude-li na straně povinných více dětí, bude plnit každé dítě svůj díl podle svých schopností, možností a majetkových poměrů vztažených ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních povinných.

Děti tedy budou plnit samy za sebe nikoliv solidárně.

Při hodnocení schopností možností a majetkových poměrů povinného bude soud také zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.

Dále soud přihlédne k tomu, že povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí; přihlédne popřípadě i k péči o rodinnou domácnost (srov. § 913 odst. 2 občanského zákoníku).

V případě, že dítě žije s rodiči v jedné domácnosti, potom je povinno podílet se na péči o chod této domácnosti, tzv. koadjutorium, a to nejen vlastní prací, ale i peněžními prostředky ze své výdělečné činnosti. V tomto případě se nejedná o přímou vyživovací povinnost dítěte vůči rodičům, ale o povinnost podílet se na chodu domácnosti, podle možností a schopností dítěte.⁵⁶

V průběhu času může docházet ke změnám poměrů na straně oprávněného i povinného, oprávněný bude schopen sám se živit nebo částečně sám se živit, případně se jeho schopnost sám se živit úplně vytratí nebo se jeho potřeby změní, zvýší nebo sníží, ke změnám poměrů může dojít i na straně povinného, přibude mu další vyživovací povinnost, ztratí schopnost sám se živit nebo naopak se jeho majetkové poměrylepší. Změní-li se takto poměry oprávněného nebo povinného, může soud svým rozhodnutím výživné zvýšit, snížit nebo vyživovací povinnost zrušit.

Pro vyživovací povinnost mezi předky a potomky platí obecná úprava dobrých mravů, bezdůvodného obohacení a promlčení obsažená v dalších částech občanského zákoníku.

---

⁵⁶ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 581

7.2.4 Plnění vyživovací povinnosti

Povinnost poskytovat výživné vzniká dohodou mezi povinným a oprávněným. Pokud nebude vyživovací povinnost plněna dobrovolně na základě dohody, může oprávněný rodič podat návrh na určení výživného. Toto soudní řízení je sporné a řídí se občanským soudním řádem, zákon 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Oprávněný může žádat výživné po všech svých dětech nebo jen po některém z nich. V případě, že na návrh oprávněného bude soud rozhodovat o vyživovací povinnosti jen jednoho z dětí, posoudí soud, jako předběžnou otázku jaká celková částka postačí ke slušné výživě rodiče a tuto částku poměrně rozdělí mezi povinné děti. Vyživovací povinnost však uloží jen žalovanému dítěti ve výši částky, která na něj připadá vzhledem k jeho možnostem, schopnostem a majetkovým poměrům vzhledem k možnostem, schopnostem a majetkových poměrů ostatních dětí oprávněného rodiče. Tím, že rodič požaduje výživné jen od jednoho ze svých dětí, projevuje vůli k tomu, aby dostal jen část výživného.⁵⁷

Výživné lze přiznat ode dne zahájení řízení.

Změní-li se poměry na straně oprávněného nebo povinného rozhodne soud na návrh o změně výživného. Změna poměrů musí být podstatná a rozhodnutím soudu může dojít ke změně nebo zrušení vyživovací povinnosti.

Soud změní pravomocné rozhodnutí o výživném, jestliže změna poměrů bude podstatná. Změna poměrů může být ztráta zaměstnání, další vyživovací povinnost, zhoršení zdravotního stavu, získání majetkového prospěchu, zvýšení nebo snížení příjmů apod.

Právo na výživné se nepromlčuje, promlčují se jeho jednotlivé splátky.

Výživné je možné plnit ve formě peněžité, v pravidelných opakujících se dávkách, splatných měsíc napřed, pokud dohoda nebo soudní rozhodnutí neurčí jinak nebo lze plnit i formou naturálního plnění. Vyživovací povinnost je možno plnit i osobní péčí o oprávněného. Výživným i zde rozumíme uspokojování všech potřeb, tedy nejen základních ve smyslu potravy, ale všechny hmotné a nehmotné potřeby, tedy strava, bydlení, kulturní potřeby, zdravotní potřeby a jiné.⁵⁸

---

⁵⁷ Svoboda, K.: Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 206

⁵⁸ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kolektiv. Rodinné právo. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 212

Výživné nemůže být přiznáno, pokud by bylo v rozporu s dobrými mravy nebo by výkon práva na výživné rodiče byl zneužitím tohoto objektivně existujícího práva.⁵⁹

---

⁵⁹ Králíčková, Z., Telec, I. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014

7.3 Soudní řízení o výživném

Dne 1. ledna 2014 nabyl účinnosti zákon o zvláštních řízeních soudních č.292/2013 Sb., dále jen zákon o zvláštních řízeních soudních, v souvislosti s rekodifikací českého soukromého práva.

Zákon o zvláštních řízeních soudních upravuje některá sporná řízení, ale především upravuje řízení nesporná, která byla vyčleněna z občanského soudního řádu.

Obsahuje obecnou část, zvláštní část a přechodná a závěrečná ustanovení. Ve zvláštní části je upraven speciální postup soudu pro speciální řízení.

Nesporné řízení je vedle řízení sporného druhou základní formou občanského soudního řízení.

Podstatným znakem nesporného řízení je, že proti sobě nestojí žalobce a žalovaný, ale okruh účastníků řízení závisí na druhu řízení a může být značně různorodý.

V nesporném řízení se uplatňují tyto zásady:

- a) Zásada oficiality znamená, že soud jedná z úřední povinnosti. Řízení musí zahájit i bez návrhu.
- b) Zásada vyhledávací znamená, že soud může provádět takové důkazy, které uzná za potřebné. Není při tom vázán návrhy účastníků.
- c) Zásada materiální pravdy znamená, že soud se musí snažit o přesné a úplné zjištění skutkového stavu. Nesmí se spokojit s tvrzeními účastníků, byť by i byla shodná.

Rodinné právo a procesní právo rozlišuje, zda jde o dítě zletilé či nezletilé.

Ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních, který upravuje řízení ve věcech péče o nezletilé včetně výživného se nevztahují na řízení o výživném po dosažení zletilosti dítěte. Věcně a místně příslušným soudem je obecný soud nezletilého dítěte. Každé další řízení se bude zahajovat u takto prvně určeného soudu až do zletilosti dítěte.

Nabude-li dítě v průběhu řízení o jeho výživě zletilosti, dokončí soud řízení podle zákon o zvláštních řízeních soudních.

Po dosažení zletilosti dítěte bude věcně a místně příslušný obecný (okresní) soud žalovaného. Aktivně legitimované k podání návrhu na stanovení výživného, nebo nazvýšení výživného bude zletilé dítě.

Nežijí-li spolu rodiče nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, a nedohodnou-li se o úpravě péče o takové dítě, rozhodne o ní i bez návrhu soud.

V případě, že rodiče spolu nežijí, bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou manžely a nejsou-li schopni se dohodnout o výkonu svých povinností a práv k nezletilému dítěti, které není plně svéprávné, potom o těchto povinnostech rozhoduje soud. Soud rozhoduje o úpravě poměrů dítěte i bez návrhu.

Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů § 755 odst. 3 občanského zákoníku.

Řízení o rozvod manželství musí předcházet pravomocné rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu.

V případě rozvodu manželství bez zjišťování příčin rozvodu je jednou z podmínek rozvodu, aby se manželé, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti, se dohodli na úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu a soud jejich dohodu schválil (srov. § 757 odst. 1 písm. b) občanského zákoníku).

Soud schválí dohodu rodičů o plnění vyživovací povinnosti, odpovídá-li tato dohoda zájmům nezletilého dítěte nebo sám rozhodne, pokud rodiče či jeden z rodičů neplní dobrovolně svou vyživovací povinnost nebo rozhoduje-li soud o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů.

Návrh na zahájení řízení o stanovení, zvýšení, snížení nebo zrušení výživného musí obsahovat všechny náležitosti předpokládané pro řádný návrh na zahájení řízení dle občanského soudního řádu nebo zákona o zvláštních řízeních soudních.

V návrhu musí oprávněný nebo povinný vylíčit všechny skutečnosti, které jej vedou k podání návrhu. Dále musí uvést důkazy, kterých se dovolávají. V petitu musí návrhovač uvést výši výživného a datum, od kterého žádá stanovení, zvýšení, zrušení nebo snížení výživného.

Návrh na zahájení řízení o výživném nezletilého, ale nesvéprávného dítěte lze podat i ústně do protokolu podle § 14 zákona o zvláštních řízeních soudních.

V případě, že soud zahajuje řízení o výživném nezletilého dítěte vlastním usnesením, potom usnesení obsahuje pouze výrok o tom, že se řízení zahajuje.

Soud bude vycházet ze stavu, jaký byl v jednotlivých časových úsecích po celé období, za které bude o výživném rozhodovat. Při stanovení, zvýšení, snížení nebo

zrušení výživného bude soud akceptovat podstatné změny ve skutečnostech, které jsou rozhodné pro snížení, zvýšení nebo zrušení výživného za celého období.

Soud postupuje podle § 915 až 918 občanského zákoníku.

Vyhovuje-li soud návrhu na změnu rozsudku o výživném, potom ve výroku rozsudku vyjádří, že jde o změnu původního rozsudku.

Vyživovací povinnost vyplývá přímo ze zákona, nikoli z rozhodnutí soudu. Rozhodnutí soudu má deklaratorní charakter. Soud rozhoduje pouze o případné výši výživného.

Řízení je osvobozeno od soudních poplatků a lze jej zahájit na návrh dítěte, zákonného zástupce, ale i bez návrhu.

V řízení je dítě zastoupeno tzv. kolizním opatrovníkem, kterým je zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Soud rozhoduje rozsudkem. Rozsudkem soud rozhoduje i v případě že schvaluje dohodu rodičů. Rozsudek je předběžně vykonatelný. Předběžně vykonatelným je, i když povinný proti němu podá odvolání.

Soud je povinen ve věci výživného na nezletilé dítě nařídít jednání.

Řízení u soudu, kterým se určuje vyživovací povinnost k nezletilému dítěti, může trvat i měsíce.

Soud v řízení péče o nezletilé za účelem ochrany zájmu dítěte vede rodiče k nalezení smírného řešení. Soud může rodičům uložit na dobu nejvýše tří měsíců účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídít setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.

Pokud hrozí, že případný výkon rozhodnutí nebo exekuce budou ohroženy, může oprávněný nebo jeho zákonný zástupce, který není povinný, podat návrh soudu na nařízení předběžného opatření.

Předběžným opatřením může být uloženo povinnému, aby platil výživné v nezbytné míře.

Podle ustanovení § 30 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních není dovolání přípustné proti rozhodnutí podle hlavy páté části druhé tohoto zákona, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení nebo omezení jejího výkonu, o určení nebo popření rodičovství nebo

o nezrušitelné osvojení, proto je výživné pro nezletilé děti z přezkumu dovolacího soudu vyloučeno, což je vzhledem k novým pojmům v rodinném právu nešťastné.

Legislativním řešením došlo k rozdělení civilních soudních řízení do dvou samostatných zákonů; občanského soudního řádu, který upravuje výlučně řízení sporná a zákona o zvláštních řízeních soudních, který upravuje řízení sporná a nesporná. Toto nepovažuji za správné řešení. Procesní předpis by měl být jeden pro jeden případ, protože soudce např. v řízení o rozvod manželství musí aplikovat občanský soudní řád i zákon o zvláštních řízeních soudních.

7.4 Výkon rozhodnutí

Pokud není výživné hrazeno řádně a včas, může oprávněný vymáhat dlužné výživné buď soudním výkonem rozhodnutí, nebo prostřednictvím soudního exekutora. Exekucním titulem je pravomocné a vykonatelné rozhodnutí soudu o výživném. Rozsudky odsuzující k plnění výživného jsou předběžně vykonatelné (srov. § 473 písm. a) zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.)

Výkon rozhodnutí se zahajuje pouze na návrh oprávněného. Návrh na výkon rozhodnutí o výživném může podat rodič jménem dítěte. Lze jej podat u soudu podle občanského soudního řádu. Soud v tomto případě výkon rozhodnutí nařídí a také jej vykoná.

Právním předpisem, upravujícím procesní stánku vymáhání výživného, je občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb., v platném znění, exekuční řád, zákon č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů, v platném znění a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti.

Výkon soudního rozhodnutí je upraven v části šesté občanského soudního řádu, zákon č. 99/1963 Sb., dále jen občanský soudní řád. Soud po podání návrhu na soudní výkon rozhodnutí jej nařídí a provede.

Stanovené výživné je peněžité plnění a proto se pro výkon rozhodnutí použije ustanovení o zaplacení peněžité částky.

Výkon rozhodnutí, které ukládá zaplacení peněžité částky lze provést dle ustanovení § 258 odst. 1 občanského soudního řádu:

- a. srážkami ze mzdy
- b. příkázáním pohledávky
- c. správou nemovitosti
- d. prodejem movitých věcí a nemovitostí
- e. postižením podniku
- f. zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem

Exekuci ukládající zaplacení peněžité částky lze provést dle ustanovení § 59 odst. 1 exekučního řádu:

- a. srážkami ze mzdy a jiných příjmů
- b. příkázáním pohledávky

- c. prodejem movitých věcí a nemovitých věcí
- d. postižením závodu
- e. správou nemovité věci
- f. pozastavením řídičského oprávnění

Pokud se oprávněný rozhodne podat návrh na výkon rozhodnutí soudu, je k nařízení a provedení výkonu rozhodnutí příslušný obecný soud povinného. V případě, že jde o vymožení výživného na nezletilé dítě je příslušný obecný soud nezletilého (srov. § 511 zákona o zvláštních řízeních soudních).

Výkon rozhodnutí pro vymožení i v budoucnu splatného výživného lze nařídit podle současné právní úpravy jen v podobě srážek ze mzdy. Výživné je sráženo až do zániku vymáhaného práva. Zákon obsahuje zvláštní způsoby zastavení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy. Dle § 290 odst. 1 občanského soudního řádu soud na návrh plátce mzdy nebo povinného zastaví nařízený výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy, když povinný po dobu jednoho roku nepobírá mzdu buď vůbec, nebo alespoň v takové výši, aby z ní mohly být srážky prováděny. Dále dle § 290 odst. 2 občanského soudního řádu na návrh povinného může soud zastavit nařízený výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy, jestliže jsou srážky prováděny již jen pro běžné výživné a lze předpokládat, že povinný vzhledem ke svému chování i poměru k práci bude výživné plnit dobrovolně. Toto ustanovení umožňuje zastavení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy, ačkoliv vymáhaná povinnost nebyla splněna za předpokladu, že výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy je veden pouze pro běžné výživné, které povinný hradí ve lhůtě stanovené v rozsudku.

Dovolání není přípustné dle § 30 zákona o zvláštních řízeních soudních, protože by se jednalo o řízení podle hlavy páté, která má název „Řízení ve věcech rodinněprávních“.

Oprávněný si může zvolit soudního exekutora pro vymáhání výživného. Oprávněný si vybere exekutora podle vlastní vůle. Exekuci vede ten exekutor, kterého v exekučním návrhu označí oprávněný a který je zapsán v rejstříku zahájených exekucí. Úkony exekutora se považují za úkony exekučního soudu. Vybraný exekutor určí způsob exekuce dle svého uvážení a vydá exekuční příkaz na základě exekučního titulu.

Podle § 60 exekučního řádu se použije na exekuci srážkami ze mzdy a jiných příjmů přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu upravující výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy.

Pro exekuční řízení platí také ustanovení § 83 odst. 1 občanského soudního řádu, podle kterého zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení (§ 52 odst. 1 exekučního řádu, § 254 odst. 1 občanského soudního řádu) a proto nelze podat návrh na dlužné výživné a další návrh na běžné výživné. Dle ust. § 284 odst. 3 občanského soudního řádu platí, že dojde-li během výkonu rozhodnutí k takové změně rozsudku podle § 163 občanského soudního řádu, která spočívá ve zvýšení výživného, vztahuje se nařízení výkonu rozhodnutí i na všechny části zvýšeného výživného; zvýšené výživné má stejné pořadí jako zbytek pohledávky. Podle rozhodnutí, kterým bylo zvýšeno výživné, nelze nařídit nový výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy, za předpokladu, že dříve nařízený výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy i nadále probíhá (obdobně viz i Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H.Beck,2009, str. 2324).

Novým způsobem vymáhání výživného nezletilého dítěte je příkaz k pozastavení řídičského oprávnění povinného podle § 71a exekučního řádu. Exekuční příkaz se doručí oprávněnému, povinnému, orgánu, který vede registr řidičů podle zvláštního právního předpisu. Povinnému se na základě exekučního příkazu pozastavuje řídičské oprávnění. Jestliže povinný prokáže, že řídičské oprávnění nezbytně potřebuje ke své obživě a obživě osob, ke kterým má vyživovací povinnost, potom lze příkaz zrušit, i když nebude pohledávka uhrazena. Podle § 71a odstavce 4 písmena b) exekučního řádu je po zaplacení vymoženého plnění, exekutor povinen exekuční příkaz pozastavením řídičského oprávnění zrušit.

Exekučním příkazem pozastavením řídičského oprávnění se vytváří nátlak na povinného, aby výživné pro nezletilého dobrovolně uhradil. Judikatura stanovila, že použití ustanovení o pozastavení řídičského oprávnění má smysl pouze tehdy, jestliže přichází v úvahu dobrovolné splnění dluhu ze strany povinného.⁶⁰

---

⁶⁰ Rozhodnutí krajského soudu č.j. 20 Co 319/2015

7.5 Výživné a insolvence

Insolvenční zákon, č. 182/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, dále jen insolvenční zákon, upravuje placení výživného ve vztahu k insolvenčnímu řízení. Tato úprava je nutná, protože v dnešní době není nic výjimečného, pokud je povinný plátec výživného v insolvenci. V České republice je nízká finanční gramotnost a lidé si berou úvěry a půjčky bez ohledu na to, zda budou schopni je splácet. Toto podporuje dnešní konzumní společnost, kdy každý chce mít vše a hned, bez ohledu na to, zda jeho výdaje nepřekračují jeho příjmy. Díky tomu je stále více občanů předloženo a končí v insolvenčním řízení.

Fyzické osoby řeší svůj úpadek nejčastěji oddlužením, protože tento způsob řešení úpadku jim umožňuje, osvobození od zbytku jejich dluhů.

Insolvenční zákon upravuje řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů § 1 písm. a) insolvenčního zákona a oddlužení dlužníka § 1 písm. b) insolvenčního zákona.

Dlužník může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo jeho hrozící úpadek řešil oddlužením. Návrh na povolení oddlužení musí dlužník podat spolu s insolvenčním návrhem (srov. § 390 odst. 1 insolvenčního zákona). Místně a věcně příslušným soudem je krajský soud, který řeší způsob úpadku. Na insolvenční řízení se použije přiměřeně občanský soudní řád.

K návrhu na povolení oddlužení musí dlužník připojit mimo jiné seznam majetku a seznam závazků § 391 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona. V seznamu závazků by měl být uveden i závazek platit výživné. Neuvedení tohoto závazku v seznamu závazků by mohl insolvenční soud posoudit tak, že návrhem na povolení oddlužení dlužník sleduje nepoctivý záměr a návrh na povolení oddlužení by zamítl.

Insolvenční soud vydá rozhodnutí o úpadku, je-li osvědčením nebo dokazováním zjištěno, že dlužník je v úpadku nebo že mu úpadek hrozí § 136 odst. 1 insolvenčního zákona.

V případě, že insolvenční soud oddlužení povolí, potom projedná způsob oddlužení.

Oddlužení lze provést zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře (§ 398 odst. 1 insolvenčního zákona).

Nerozhodne-li insolvenční soud jinak, je dlužník povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou (srov. § 111 insolvenčního zákona).

Podle § 111 odst. 2 insolvenčního zákona se tato omezení netýkají plnění zákonné vyživovací povinnosti a proto dlužník i po zahájení insolvenčního řízení musí plnit svou vyživovací povinnost sám.

Podmínky přípustnosti oddlužení vymezené v insolvenčním zákoně zkoumá insolvenční soud nejen před rozhodnutím o návrhu na povolení oddlužení, ale také po povolení oddlužení.

Jestliže insolvenční soud schválil způsob oddlužení plněním splátkového kalendáře, potom po právní moci usnesení, kterým byl schválen způsob oddlužení plněním splátkového kalendáře má dlužník dispoziční oprávnění k příjmům, které získá po schválení oddlužení, dlužník. S takto nabytými příjmy je dlužník povinen naložit způsobem uvedeným v rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře (srov. § 409 odst. 1 insolvenčního zákona).

V rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře uloží insolvenční soud dlužníku mimo jiné, aby po dobu pěti let platil nezajištěným věřitelům prostřednictvím insolvenčního správce vždy k určenému dni měsíce částku stanovenou podle § 398 insolvenčního zákona z příjmů, kterou získá po schválení oddlužení, a to podle poměru jejich pohledávek určeného v rozhodnutí. Současně stanoví termín úhrady první splátky, a to tak, aby byla uhrazena nejpozději do konce měsíce následujícího po měsíci, v němž nastanou účinky schválení oddlužení, označí příjmy, ze kterých by dlužník podle stavu ke dni vydání rozhodnutí měl uhradit první splátku, přikáže plátcí mzdy dlužníka, nebo plátcí jiného příjmu dlužníka postižitelného výkonem rozhodnutí srážkami ze mzdy povinného, aby po doručení rozhodnutí o schválení oddlužení prováděl ze mzdy nebo jiného příjmu dlužníka stanovené srážky a nevyplácel sražené částky dlužníku. O právech a povinnostech plátce mzdy dlužníka po doručení rozhodnutí o schválení oddlužení platí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu o plátcí mzdy při výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy povinného. Částky sražené z dlužníkovy mzdy zasílá plátcé mzdy dlužníka insolvenčnímu správci.

Po dobu trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře je dlužník povinen hodnoty získané dědictvím, darem a z neúčinného právního úkonu, jakož i majetek, který dlužník neuvedl v seznamu majetku, ač tuto povinnost měl, vydat insolvenčnímu správci ke zpeněžení a výtěžek, stejně jako jiné své mimořádné příjmy, použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře § 412 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona. Závazek hradit výživné je uveden ve schváleném splátkovém kalendáři.

Dispoziční oprávnění k majetku, který dlužník získá poté, co nastanou účinky schválení oddlužení, má od právní moci rozhodnutí o schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty dlužník.

V rozhodnutí, jímž schvaluje oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, insolvenční soud mimo jiné označí majetek, který podle stavu ke dni vydání rozhodnutí náleží do majetkové podstaty, včetně majetku, který se stane součástí majetkové podstaty podle § 412 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona.

O účincích schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty platí ohledně majetku náležícího do majetkové podstaty v době schválení oddlužení obdobně ustanovení insolvenčního zákona o účincích prohlášení konkursu, včetně zániku společného jmění dlužníka a jeho manžela.

Konkurs je způsob řešení úpadku spočívající v tom, že na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu jsou zjištěné pohledávky věřitelů zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové podstaty s tím, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají.

Prohlášením konkursu se ze soudních řízení nepřerušují mimo jiné řízení o výživném nezletilých dětí bez zřetele k tomu, zda v něm dlužník vystupuje jako osoba oprávněná nebo jako osoba povinná.

Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Insolvenční správce hradí pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim na roveň postavené tedy i výživné v průběhu insolvenčního řízení bez jakéhokoliv rozhodnutí insolvenčního soudu. V majetkové podstatě musí být finanční prostředky, které úhradu výživného umožňují. V případě, že

v majetkové podstatě není dostatek peněžních prostředků, je výživné povinen nadále platit dlužník z nezabavitelné části svého příjmu.

Pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou mohou vzniknout před zahájením i po zahájení insolvenčního řízení.

Pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou se uspokojují v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku § 169 odst. 2 insolvenčního zákona.

Podle § 169 odstavce 1 písmena e) insolvenčního zákona se pohledávky za majetkovou podstatou uspokojují v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku a to bez ohledu, zda se jedná o dlužné či běžné výživné, protože výživné je pohledávkou, která je postavená na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou. Pohledávky na výživném se nepřihlašují přihláškou v insolvenčním řízení, ale uplatňují se písemně vůči osobě s dispozičním oprávněním k majetkové podstatě.⁶¹

Pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou se uplatňují písemně vůči osobě s dispozičními oprávněními.

Pohledávky na výživném nepřihlašují jejich věřitelé v insolvenčním řízení přihláškou, ale uplatňují je písemně vůči osobě s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě

O uplatnění takové pohledávky věřitel současně vždy vyrozumí insolvenčního správce; náležitosti tohoto vyrozumění stanoví prováděcí právní předpis (srov. § 203 odst. 1 insolvenčního zákona).

Nestanoví-li insolvenční zákon jinak, je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními (§ 229 odst. 3 insolvenčního zákona):

- a) dlužník v době do rozhodnutí o úpadku,
- b) dlužník v době od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o způsobu řešení úpadku,
- c) insolvenční správce v době od prohlášení konkursu,
- d) dlužník v době od povolení reorganizace a
- e) dlužník v době od povolení oddlužení.

---

⁶¹ Kutnarová, K. Zákonná vyživovací povinnost rodiče ve vztahu k insolventnímu řízení. Bulletin advokacie, 2015

Ustanovením § 229 odst. 3 insolvenčního zákona nejsou dotčena omezení uložená dlužníku s dispozičními oprávněními insolvenčním zákonem nebo rozhodnutím insolvenčního soudu v průběhu insolvenčního řízení.

Osoba s dispozičními oprávněními má uspokojit pohledávky z majetkové podstaty v termínech jejich splatnosti.

Neuspokojí-li osoba s dispozičními oprávněními pohledávky podle odstavce v plné výši a včas, může se věřitel domáhat jejich splnění žalobou podanou proti osobě s dispozičními oprávněními; nejde o incidenční spor (§ 203 odst. 4 insolvenčního zákona). Protože nejde o incidenční spor je věcně a místně příslušný obecný soud:

- a) dlužníka v době do rozhodnutí o úpadku,
- b) dlužníka v době od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o způsobu řešení úpadku,
- c) insolvenčního správce v době od prohlášení konkursu,
- d) dlužníka v době od povolení reorganizace a
- e) dlužníka v době od povolení oddlužení

Po právní moci rozhodnutí o žalobě určí lhůtu k uspokojení přisouzené pohledávky a jejího příslušenství svým rozhodnutím insolvenční soud; současně rozhodne, která část majetkové podstaty může být použita k uspokojení. Učiní tak jen na návrh oprávněné osoby nebo osoby s dispozičními oprávněními, kterým se rozhodnutí, proti němuž není odvolání přípustné, doručuje.

V pochybnostech o tom, zda pohledávka uplatněná věřitelem je pohledávkou postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou uloží insolvenční soud i bez návrhu věřiteli, který ji uplatnil, aby do 30 dnů podal u insolvenčního soudu žalobu na určení pořadí uplatněné pohledávky; na návrh insolvenčního správce tak učiní vždy.

Žaloba musí být vždy podána proti insolvenčnímu správci. Nedojde-li žaloba o určení pořadí pohledávky uplatněné jako pohledávka postavená na roveň pohledávce za majetkovou podstatou ve stanovené lhůtě insolvenčnímu soudu nebo není-li žalobě vyhověno, považuje se podání, jímž věřitel takovou pohledávku uplatnil, za přihlášku pohledávky a uspokojení pohledávky postavené jí na roveň je v insolvenčním řízení vyloučeno. Řízení o žalobě je incidenčním sporem podle § 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona; ustanovení o popření pořadí přihlášené pohledávky platí obdobně § 203a odst. 2 insolvenčního zákona.

Zákonná vyživovací povinnost povinných osob v insolvenčním řízení nadále trvá bez ohledu, že osobou s dispozičními oprávněními je insolvenční správce.

Nejvyšší soud se k této povinnosti vyjádřil v rozhodnutí 8 Tdo 1219/2012:

Podle § 97 odst. 3, věty druhé, zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, poznámka redakce Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek: Totéž obdobně platí i podle § 1988 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014. Není přípustné započtení proti pohledávkám na výživné poskytované nezletilým dětem. To platí i tehdy, jestliže by měly být vzájemně započteny pohledávky na výživné např. dvou nezletilých dětí, které žijí v odlišných výchovných prostředích, protože každé z nich bylo svěřeno do výchovy jednoho z jejich rodičů, kteří spolu nežijí, ale jsou povinni plnit výživné na dítě svěřené druhému rodiči. Jestliže ovšem za takové situace rodiče neplní vyživovací povinnost k tomu z nezletilých dětí, které bylo svěřeno do výchovy druhého z rodičů, a to s poukazem na vzájemné započítání pohledávek na výživné obou dětí, pak při úvahách, zda tím rodiče spáchali přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku, je třeba zvlášť pečlivě posuzovat celkovou škodlivost případu. Závěr, že nejde o případ společensky škodlivý ve smyslu § 12 odst. 2 trestního zákoníku, který by vyžadoval uplatnění trestní represe, zde přichází v úvahu zejména tehdy, když jsou částky výživného na děti žijící v odlišných výchovných prostředích stejné, mezi dětmi není velký věkový rozdíl, děti mají srovnatelné potřeby a poměry, v nichž jsou vychovávány, jsou obdobné.

II. Zákonná povinnost rodičů vyživovat své nezletilé dítě trvá i v insolvenčním řízení, které se týká majetku některého z rodičů. Jestliže rodič, ohledně jehož majetku bylo zahájeno insolvenční řízení, v něm nemůže sám plnit svou vyživovací povinnost k nezletilému dítěti např. z důvodu, že osobou s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě se stal ze zákona nebo rozhodnutím insolvenčního soudu ustanovený insolvenční správce, je takový rodič povinen poskytnout potřebnou součinnost k plnění své vyživovací povinnosti insolvenčnímu správci, který uspokojuje pohledávky za majetkovou podstatou a jim na roveň postavené pohledávky, jimiž jsou i pohledávky na výživném ze zákona, z majetkové podstaty kdykoli v průběhu insolvenčního řízení [viz § 169 odst. 1 písm. e), odst. 2, § 203 odst. 1, 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů].

Prohlášením úpadku zaniká povinnost a právo rodiče pečovat o jmění dítěte (srov. § 901 odst. 1 insolvenčního zákona).

Jestliže druhý rodič nemůže pečovat o jmění dítěte, potom soud jmenuje i bez návrhu opatrovníka pro správu jmění dítěte (srov. § 901 odst. 1 insolvenčního zákona).

Po uplynutí tří let od zrušení konkursu může soud na návrh rodiče nebo opatrovníka pro správu jmění dítěte omezení rodičovské odpovědnosti zrušit, ledaže by obnovení povinnosti a práva rodiče pečovat o jmění dítěte bylo v rozporu se zájmy dítěte § 901 odst. 2 insolvenčního zákona.

8 Další instituty týkající se výživného

V občanském zákoníku jsou upraveny další instituty, které se týkají výživného. Je jimi promlčení, dobré mravy, zneužití práva na výživné, započtení, bezdůvodné obohacení, právo na zaopatření, úroky z prodlení, smluvní výživné.

8.1 Dobré mravy

Obecná úprava dobrých mravů je obsažena v § 2 odstavce 3 občanského zákoníku, kde je uvedeno, že výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.

Pojem dobrých mravů je neurčitý právní pojem, jenž je vykládán soudní praxí. Z hlediska právně teoretického však lze dobré mravy vymezit jako způsoby chování, které nejsou nikomu na újmu.⁶²

Vyživovací povinnosti nesmí být v rozporu s dobrými mravy. V případě, že by se dítě k rodiči chovalo v rozporu s dobrými mravy, potom by mu soud výživné nepřiznal nebo by mu mohl původně stanovené výživné odejmout. U nezletilých dětí by nepřiznání nebo odejmutí stanoveného výživného zřejmě nepřipadalo v úvahu. U zletilého dítěte by nepřiznání nebo odejmutí výživného přicházelo v úvahu, jestliže by se k rodiči chovalo hrubě.

8.2 Zneužití práva na výživné

V § 8 občanského zákoníku je upraven soukromoprávní institut zneužití práva.

Pod generální klauzuli odmítnutí právní ochrany zjevnému zneužití práva, která je zároveň jednou z obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva, můžeme podřadit i takové jednání, které představuje zjevné zneužití práva na výživné.⁶³ Příkladem zjevného zneužití práva na výživné je případ, kdy rodiče žádají výživné po svém zletilém dítěti, přitom sami v době kdy vůči němu měli vyživovací povinnost, ji neplnili, dítě zanedbávali nebo se vůči němu dopustili trestného činu. Dalším příkladem jsou tzv. věční studenti, kteří pokračují ve studiu neúměrně dlouhou dobu, jen aby se nemuseli sami živit.

---

⁶² Králíčková, Z., Telec, I. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014

⁶³ Králíčková, Z., Telec, I. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014

8.3 Promlčení práva na výživné

V § 613 občanského zákoníku je stanoveno, že právo na výživné se nepromlčuje, ale práva na jednotlivá opětuující se plnění promlčení podléhají. Promlčením právo nezaniká, ale soud toto právo nepřizná, pokud ten, kdo má plnit, namítne promlčení. Plnil-li dlužník po promlčení, nemůže požadovat plnění zpět.

Podle obecného ustanovení o promlčení se výživné, které je přiznané soudním rozhodnutím promlčí za deset let ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno.

8.4 Započtení

Občanský zákoník v části druhé věnované rodinnému právu neupravuje zánik pohledávky započtením, ale v ustanovení § 1988 odst. 1 občanského zákoníku, je stanoveno, že se zakazuje započtení proti pohledávce výživného pro nezletilého, který není plně svéprávný. Jedná se o kogentní ustanovení, a proto by byla dohoda o započtení výživného absolutně neplatná pro právní jednání, které odporuje zákonu. Soud by přihlédl k neplatnosti právního jednání i bez návrhu.

Dle § 1991 občanského zákoníku platí, že zákaz započtení pohledávky prohlášením jedné ze stran nebrání stranám, aby si započtení ujednaly, k ujednání o započtení proti pohledávce výživného pro nezletilého, který není plně svéprávný, se však nepřihlíží.

Nová úprava zániku závazku započtením je postavena na autonomii vůle, a proto lze pohledávky zletilého dítěte, resp. nezletilého dítěte, avšak svéprávného za výživným započítat bez omezení, tedy dohodou, ale i jednostranně, a to také proti pohledávkám jiného druhu než z titulu výživného.

V případě nezletilého, který není plně svéprávný, je tedy započtení zakázáno všemi způsoby. V praxi však k započtení běžně dochází, zejména v případě, že každému rodiči bylo svěřeno do péče jedno z jejich společných dětí a stanovena stejná i rozdílná výše výživného nebo v případě střídavé péče o dítě.

Tato právní úprava má chránit třetí osoby, nezletilé nesvéprávné děti, a to i proti vlastním rodičům, kteří ne vždy dostojí svým slibům a dohodám.⁶⁴

---

⁶⁴ Králíčková, Z., Telec, I. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014

8.5 Bezdůvodné obohacení

Občanský zákoník v části druhé věnované rodinnému právu neupravuje institut o závazcích z bezdůvodného obohacení, proto se použije ustanovení §2991 a násl. občanského zákoníku. V případě úhrady plnění výživného za jiného se použije ustanovení o závazcích z bezdůvodného obohacení obsažené v § 2991 a násl. občanského zákoníku. Podle tohoto ustanovení je povinen, ten kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí vydat ochuzenému, oč se obohatil.

V případě výživného půjde o obohacení plněním za jiného podle § 2991 odstavce 2 občanského zákoníku. Ochuzený, který splnil vyživovací povinnost za jiného, je oprávněn po obohaceném požadovat vydání bezdůvodného obohacení. Obohaceným je ten, kdo má zákonnou vyživovací povinnost a plnil místo něj ochuzený.

Příklady uplatnění institutu bezdůvodného obohacení jsou: jeden z rodičů plní výživné i za jiného, příbuzný ze strany jednoho rodiče dítěte plní i za příbuzné ze strany druhého rodiče, dítě plní vyživovací povinnost k rodiči i za své sourozence, bylo popřeno otcovství manžela matky, otcem byl určen jiný muž než ten, který poskytl plnění, atd.⁶⁵

8.6 Úroky z prodlení u peněžitého plnění výživného

Do účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. nebylo možné vymáhat úroky z prodlení na peněžitém výživném. V zákoně o rodině č. 94/1963Sb. nebyla úprava úroků z prodlení a soudy vyvozovaly, že nelze použít úpravu úroků z prodlení, která byla obsažena v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.

Vyživovací závazek je součástí soukromoprávní soustavy obligačního práva, která je upravena občanským zákoníkem, a to i pro případy, kdy závazky vznikají z jiného právního důvodu než ze smlouvy. Platí proto i možný právní stav prodlení dlužníka, povinného a obecné legální předpoklady tohoto stavu podle § 1970 občanského zákoníku. Ustanovení o prodlení dlužníka počítá s peněžitým dluhem na základě smluvního závazku. Platí však, že ustanovení o závazcích, které vznikají ze smluv, se použijí přiměřeně i na závazky vznikající na základě jiných právních skutečností, tedy i ze zákona tak, jako je tomu u vyživovacího závazku.⁶⁶

---

⁶⁵ Králíčková, Z., Telec, I. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014

⁶⁶ Králíčková, Z., Telec, I. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014

Podle § 1970 občanského zákoníku může věřitel požadovat po dlužníkovi, který je v prodlení se splacením peněžitého dluhu úrok z prodlení.

Právo na úrok z prodlení vzniká pouze u výživného, které je stanoveno jako peněžité plnění. U nepeněžitého plnění není úrok možný.

Úroky z prodlení plnění peněžitého výživného lze požadovat ode dne prodlení dlužníka.

Pokud soudy začnou přiznávat úroky z prodlení na peněžitém výživném, bude to velký motivační prvek pro výživou povinné, kteří ji neplní řádně a včas.

8.7 Právo na zaopatření

Právo na zaopatření je zvláštním druhem výživného, který do našeho právního řádu přinesla rekonstrukce. Nejedná se o institut rodinného práva, ale o institut práva dědického a nárok na něj vzniká v souvislosti se smrtí osoby, která vyjmenovaným osobám poskytovala zaopatření nebo s nimi byla ve vztahu, který popisuje zákon.⁶⁷

Právo na zaopatření je upraveno v části třetí hlavě třetí věnované dědickému právu, v díle sedmém nazvaném právo některých osob na zaopatření v § 1665 až 1669 občanského zákoníku. Tato práva nelze uplatňovat v dědickém řízení.

Osobami, které mají právo na zaopatření, jsou: nepominutelný dědic, který nemá právo na povinný podíl, pozůstalý manžel, těhotná vdova, neprovdaná matka zůstavitelova dítěte, rodiče, kterým se nedostalo zákonného podílu, osoby, které požívali bezplatné zaopatření v domácnosti zůstavitele.

Nepominutelný dědic, který nemá právo na povinný podíl, má právo na nutnou výživu, pokud se mu jí nedostává a není schopen sám se živit. Z pozůstalosti může dostat jen tolik, kolik by činil jeho zákonný podíl. V případě že místo nepominutelného dědice dědí jeho potomek, nemá nepominutelný dědic právo na nutnou výživu z pozůstalosti.

Pozůstalý manžel má právo na slušnou výživu z pozůstalosti po dobu šesti týdnů po smrti manžela.

Těhotná vdova má nárok na slušnou výživu z pozůstalosti až do konce šestého týdne po porodu.

---

⁶⁷ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekonstrukci. Praha: Leges, 2014, s. 84

Neprovdaná matka zůstavitelova dítěte má právo na slušnou výživu do konce šestého týdne po porodu.

Právo na nutné zaopatření mají rodiče pozůstalého v případě, že jim byl zákonný dědický podíl odepřen nebo zkrácen a to v případě, že se jim nutného zaopatření nedostává a nejsou schopni se sami živit. Tito rodiče mohou z pozůstalosti dostat maximálně třetinu svého zákonného dědického podílu. Právo na nutné zaopatření nemají rodiče, kteří jsou nezpůsobilí dědit, kteří se zřekli dědictví nebo jej odmítli nebo kteří se dopustili činu zakládajícímu vydědění. Nutné zaopatření nelze poskytnout, pokud by zkrátilo právo na nutnou výživu nepominutelného dědice, který nemá právo na povinný podíl.

Osoby, které požívaly bezplatné zaopatření v domácnosti zůstavitele, mají právo na zaopatření ve stejné výši, v jaké jim ji poskytoval zůstavitel po dobu tří týdnů po smrti zůstavitele.

8.8 Smlouvy o dobrovolném výživném

Podle obecného ustanovení § 1 odstavce 2 občanského zákoníku o zásadě autonomie vůle si mohou strany ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona, pokud to zákon nezakazuje. Toto ustanovení platí i pro smlouvu, jejímž předmětem je poskytování výživného osobě, která není uvedena v zákoně jako subjekt zákonné vyživovací povinnosti.

Ohledně poskytování výživného lze uzavřít smlouvu o důchodu nebo nepojmenovanou smlouvu. Subjekty těchto smluv nebudou manželé, registrovaní partneři, ani osoby uvedené v § 910. Bude se jednat o soukromoprávní poměr, jehož předmětem bude poskytování výživy.⁶⁸

Tyto smlouvy budou uzavírány zejména mezi druhem a družkou, protože i když mezi nimi existuje podobný osobní a emocionální vztah jako mezi manžely není mezi nimi upraveno právo na výživné. Další skupinou, u které bude docházet k uzavírání smlouvy o poskytování výživného, budou pravděpodobně sourozenci.

---

⁶⁸ . Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 563.

9 Úprava vyživovací povinnosti v trestním zákoníku

Vyživovací povinnost je zákonná povinnost, která by měla být plněna dobrovolně, případně na základě dohody nebo rozhodnutí soudu. Bohužel i přesto dochází k případům, kdy povinný, ať už manžel, bývalý manžel, rodič, dítě, předek, potomek nebo pravděpodobný otec, neplní vyživovací povinnost. Pokud se tak skutečně stane a vyživovací povinnost není plněna dobrovolně, může oprávněný požádat o výkon rozhodnutí (je-li pravomocné a vykonatelné rozhodnutí k dispozici), přičemž v některých případech mohou dokonce nastat následky v rovině trestněprávní.

Trestněprávní úprava ochrany vyživovací povinnosti je obsažena v hlavě čtvrté nazvané Trestné činy proti rodině a dětem v § 196, § 196a a § 197 trestního zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb., dále jen trestní zákoník.

V § 196 trestního zákoníku je obsažen trestný čin zanedbání povinné výživy. Uvedený trestný čin je přečinem podle §14 odstavce 2 trestního zákoníku. Zanedbání povinné výživy obsahuje dvě základní skutkové podstaty a jednu kvalifikovanou skutkovou podstatu, která je společná pro obě dvě základní.

První základní skutkovou podstatou naplní, kdo úmyslně nebo z nedbalosti neplní svou zákonnou vyživovací povinnost nebo povinnost zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce. Tento pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Druhou základní skutkovou podstatu naplní ten, kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné vyživovací povinnosti nebo povinnosti zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce. Takovýto pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Kvalifikovanou skutkovou podstatu naplní pachatel podle předchozích základních skutkových podstat, pokud oprávněnou osobu vystaví svým činem nebezpečí nouze. Za kvalifikovanou skutkovou podstatu bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

Neplnění vyživovací povinnosti znamená, že povinný vůbec neposkytuje oprávněnému výživné, buď protože nechce nebo ji neplní z nedbalosti po dobu delší než čtyři měsíce.

Vyhýbáním se vyživovací povinnosti se rozumí záměrné jednání povinného k neplnění své povinnosti po dobu delší než čtyři měsíce. Příkladem vyhýbání je, že oprávněný přijme zaměstnání s nízkým výdělkem, odmítá pracovat, úmyslně porušuje

pracovní kázeň, aby mu byl ukončen pracovní poměr, nechává se živit rodiči nebo partnerem, bezdůvodně se vzdá majetkového prospěchu atd.⁶⁹

Nouzí se rozumí, taková situace oprávněného, kdy se mu nedostává základních potřeb nutných pro život. Stav nouze nemusí nutně nastat, protože se o oprávněného postará někdo jiný nebo mu budou přiznány sociální dávky, stačí pouze hrozba nouze.⁷⁰

V paragrafu 196a trestního zákoníku je obsaženo zvláštní ustanovení o trestání trestného činu zanedbání povinné výživy. Podle něhož pachateli tohoto trestného činu může soud v trestním řízení uložit přiměřené omezení a povinnosti uvedené v § 48 odstavce 4 trestního zákoníku, především bude ukládána povinnost uhradit dlužné výživné podle písmene i), a dále může uložit přiměřené omezení, aby se pachatel zdržel řízení motorových vozidel, a to zejména tehdy, pokud je tady důvodná obava, že povinnost uhradit výživné bude mařena nebo ztěžována. Omezení týkající se řízení motorových vozidel v praxi působí jako významný motivační prvek k tomu, aby povinný svou vyživovací povinnost plnil.

Ustanovení § 197 trestního zákoníku obsahuje ustanovení o účinné lítosti ve vztahu k trestnému činu zanedbání povinné výživy. Podle tohoto ustanovení zaniká trestní odpovědnost pachatele trestného činu zanedbání povinné výživy, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivé následky a pachatel svou povinnost dodatečně splnil před vyhlášením rozsudku soudu prvního stupně.

Pro uplatnění účinné lítosti musí být dlužné výživné uhrazeno v plné výši. Uplatnění ustanovení nebrání, pokud dlužné výživné za pachatele uhradí jiná osoba před vyhlášením odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně. Další podmínkou uplatnění je, že čin neměl trvale nepříznivé následky pro oprávněného. Oprávněnému mohou vzniknout neplněním výživného negativní následky, ale nesmí být trvale nepříznivé.

Uložení trestu nezabavuje pachatele povinnosti uhradit výživné. Pro posouzení zda se povinný dopustil tohoto trestného činu, není podstatné, zda existuje dohoda nebo rozhodnutí soudu o určení výše výživného, neboť jde o zákonnou povinnost. Výši výživného si soud posoudí jako předběžnou otázku (srov. § 9 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád).

---

⁶⁹ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014, s. 117

⁷⁰ Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014, s. 118

Jelikož se jedná o přečin, přičemž je zároveň třeba, aby měl povinný vůbec příležitost k řádnému výdělku (bez něj nelze vyživovací povinnost plnit), bude mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody jen v případě recidivy, jako přitěžující okolnosti podle § 42 písmena p) trestního zákoníku. Trestem většinou bude podmíněný trest odnětí svobody, trest obecně prospěšných prací, eventuálně ve spojení s uložením omezení řízení motorových vozidel.

Ačkoli úprava trestní odpovědnosti za zanedbání povinné výživy splňuje své poslání, jímž je donucení povinného k plnění výživného, není toto nejvhodnější řešení. Vyživovací povinnost je institut soukromého práva a proto v případě neplnění výživného by mělo nejprve dojít k soukromoprávním následkům a tedy vymáhání výživného výkonem rozhodnutí nebo pomocí soudních exekutorů, než bude zahájeno trestní stíhání. Podle §12 odstavce 2 trestního zákoníku se užije trestní odpovědnosti v případě, že nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu, toto ustanovení je přitom třeba brát v úvahu i při posuzování trestní odpovědnosti za případné neplnění vyživovací povinnosti.

10 Závěr

Ve své práci jsem se zabývala problematikou vyživovací povinnosti, kterou jsem se snažila pojmout komplexně se zaměřením na nejdůležitější vyživovací povinnost rodičů a dětí.

Úprava vyživovací povinnosti v zákoně je obecná a nesnaží se definovat důležité pojmy tohoto institutu. Důvodem je specifčnost každého daného případu, každý člověk je jiný a má jiné potřeby, schopnosti a možnosti. Z tohoto důvodu je kladen velký důraz na důkladné zhodnocení situace daného případu soudem.

Vyživovací povinnost je zákonná povinnost a měla by být plněna dobrovolně, to se bohužel mnohdy nestává, a proto právní řád obsahuje způsoby jak se svého práva domoci. O právu na výživném, v případě že není povinnost plněna dobrovolně, rozhoduje soud.

Právní systém chrání právo osoby na výživné, neboť existuje veřejný zájem na ochraně rodiny, jako základní společenské jednotky, a vyváženého vývoje lidské bytosti.

Právní řád upravuje způsoby vymáhání výživného v případě, že povinný neplní výživné stanovené rozhodnutím. Zajímavou novinkou je exekuce příkazem k pozastavení řídičského oprávnění. Ochrana vyživovací povinnosti také zabezpečuje trestní právo v rámci trestného činu zanedbání povinné výživy.

Nicméně i tyto způsoby ochrany jsou nedostatečné. Především v případech nezletilých dětí, kdy neplnění vyživovací povinnosti může ohrožovat jejich zdravý vývoj, a proto by bylo vhodné zavést náhradní poskytování výživného státem na zabezpečení výživy oprávněných osob v případě, že by povinná osoba neplnila vyživovací povinnost v plné výši. Poskytnutou částku by vymáhal od povinného nazpět. Tedy tzv. zálohování výživného státem.

Ve své práci jsem se věnovala procesní stránce výživného. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať již uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárskými orgány.“. Ve světle tohoto ustanovení Úmluvy o právech dítěte zastávám názor, že legislativní řešení, kterým došlo k rozdělení civilních soudních řízení do dvou samostatných zákonů a to občanského soudního řádu, který upravuje výlučně řízení sporná a zákonu o zvláštních řízeních

soudních, který upravuje řízení sporná a nesporná není v zájmu dětí. Procesní předpis by měl být jeden, protože soudce v řízení o rozvod manželství musí aplikovat na jeden případ občanský soudní řád a zákon o zvláštních řízeních soudních. Procesní předpisy by měly být jednoduché, aby nedocházelo k průtahům v řízení.

Ve své práci jsem se věnovala i jiným institutům souvisejícím s výživným obsaženým v občanském zákoníku. Některé jsou nové jako právo na zaopatření z pozůstalosti, některé platí pro všechny instituty občanského zákoníku a dříve byly upraveny v zákoně o rodině.

Téma vyživovací povinnosti, které se týká nás všech, je stále aktuální a vyvíjí se s vývojem naší společnosti. V nedávné době došlo k přijetí občanského zákoníku, který nově obsahuje materii rodinného práva a tedy i vyživovací povinnosti. Občanský zákoník víceméně kopíruje předchozí úpravu v zákoně o rodině s dílčími a systematickými změnami. Toto byly důvody, proč jsem se rozhodla zkoumat vyživovací povinnost blíže.

11 Použité zdroje

11.1 Seznam odborné literatury

- Eliáš, K. a kolektiv.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. Sagit, 2012
- Holub, M., Nová, H., Ptáček, L., Sladká Hyklová, J.: Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími. 9. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2011
- Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kolektiv. Rodinné právo. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2015
- Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 4. Vydání. Praha: Leges, 2014
- Kovářová, D.: Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných. Praha: Leges, 2011
- Kovářová, D.: Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014
- Macková, A., Winterová, A.: Civilní právo procesní – Část první Řízení nalézací. Praha: Leges, 2015
- Macková, A., Winterová, A.: Civilní právo procesní – Část druhá Řízení vykonávací, řízení insolvenční. Praha: Leges, 2015
- Nová, H. - Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Linde Praha a.s., 1995
- Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurz občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H. Beck, 1999
- Svejkovský, J. a kolektiv.: Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. Vydání. Praha, C.H. Beck, 2012
- Šínová, R. a kol. Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy. Vyd. 1. Praha : Leges, 2010
- Švestka, J. a kolektiv.: Občanské právo hmotné 3. 5. Vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009
- Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014

Svoboda, K.: Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014

Veselá, R. a kolektiv: Rodina a rodinné právo historie, současnost a perspektivy. 2.vydání, Praha: Eurolex Bohemia, 2005

Zuklínová, M., Dvořák, J., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016

11.2 Odborné články

Kornel, M. Kam kráčíš vyživovací povinnosti rodičů k nezletilým dětem. Právní rozhledy, 2011

Kotrady, P. Pohled soudní praxe na některé otázky týkající se stanovení výše výživného. Bulletin advokacie, 2015

Kovářová, D. Výživné mezi rodinnými příslušníky – nebývá to jednoduché. Právo a rodina, 2005

Králičková, Z. Vyživovací povinnost rodičů k dětem. Rodinné právo, 1999

Králičková, Z., Telec, I. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014

Kutnarová, K. Zákonná vyživovací povinnost rodiče ve vztahu k insolventnímu řízení. Bulletin advokacie, 2015

Mašek, D. Výživné pro nezletilé děti podnikatelů. Právo a rodina, 2004

Nová, H. Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008

Rašovský, D. Dobré mravy jako kritérium přiznání výživného. Právní fórum, 2012

Svoboda, K. NOZ v praxi: Výživné dítěte při nedoloženém příjmu rodiče, Bulletin advokacie, 2014

Vlk, V. Užití trestního práva aneb výživné po česku, Bulletin advokacie, 2014

11.3 Právní předpisy

Občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb.

Občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb.

Zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 292/2013 Sb.

Trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb.

Trestní řád, zákon č. 141/1961 Sb.

Zákon o rodině, zákon č. 94/1963 Sb.

Exekuční řád, zákon č. 120/2001 Sb.

Insolvenční zákon, zákon č. 182/2006 Sb.

Zákon o registrovaném partnerství, zákon č. 115/2006 Sb.

11.4 Judikatura

nález ÚS IV. ÚS 650/15

usnesení NS ČR 8 Tdo 1219/2012-20

usnesení NS ČR 26 Cdo 3877/2015

usnesení NS ČR 7 Tdo 1144/2015-I-14

Rozhodnutí krajského soudu č.j. 20 Co 319/2015

Nález ÚS IV. ÚS 1181/07

Nález ÚS II. ÚS 1846/09

Nález ÚS II. ÚS 979/13

Nález ÚS IV. ÚS 244/03

Nález ÚS IV. ÚS 1247/13

Rozhodnutí NS R 66/71

11.5 Internetové zdroje

www.epravo.cz

www.vyzivne.cz

www.justice.cz

www.nalus.usoud.cz

www.nsoud.cz

www.pravni prostor.cz

<https://www.novinky.cz/domaci/399370-zalohove-vyzivne-je-stale-ve-hre.html>

http://zpravy.idnes.cz/neplaceni-vyzivneho-at-je-trestne-uz-po-dvou-mesicich-navrhla-top-09-1f9-/domaci.aspx?c=A160602_144233_domaci_kop

www.czso.cz

Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a předky a potomky

Abstrakt

Tématem mé diplomové práce je vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a předky a potomky.

Po úvodu jsem se věnovala historii výživného v rodinném právu se zaměřením na úpravu výživného. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, změnil institut tzv. otcovské moci na institut moci rodičovské. Otec a matka měli a do současné doby mají stejná práva a stejné povinnosti při výchově a výživě dětí. Zákon na našem území prvně stanovil matce vyživovací povinnost. Uvedený zákon nečinil rozdíl mezi dítětem, které se narodilo v manželství a dítětem, které se narodilo mimo manželství. Tento zákon byl pokrokový. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., souvisel se změnou ekonomiky, která měla vliv na rozsáhlé změny našeho právního řádu. Uvedený zákon byl několikrát novelizován.

Od 1. 1. 2014 upravuje vyživovací povinnost Občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb. do kterého je začleněno rodinné právo. Občanský zákoník je obecný kodex soukromého práva, který není obsahově kontinuální s předchozím Občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb., avšak toto se netýká rodinného práva. Občanský zákoník přejímá úpravu rodinného práva, jak bylo upraveno v Zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. až na dílčí změny, hlavní změny jsou v systematice právní úpravy.

V následující kapitole své práce jsem se snažila definovat základní pojmy a vymezit druhy vyživovací povinnosti.

Za stěžejní považuji problematiku výživného mezi rodiči a dětmi, proto jsem se této úpravě věnovala nejpodrobněji. Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko předchází hledisku odůvodněným potřebám dítěte (§ 915 odst. 1). Citované hledisko popřel nálezy Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 650/15 a proto jsem se na rozbor citovaného nálezu zaměřila.

Dále se věnuji problematice rozhodování soudu o výživném. Podle ustanovení § 30 odst. 1 zákona o Zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb., není dovolání přípustné proti rozhodnutí podle hlavy páté části druhé tohoto zákona, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení nebo omezení jejího výkonu, o určení nebo popření rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení, což je vzhledem k novým pojmům v novém občanském zákoníku nešťastné a to nejen ohledně

výkladu. Z výše uvedeného je zřejmé, že rozhodnutí odvolacího soudu o výživném pro nezletilé dítě je z přezkumu dovolacím soudem vyloučeno. Toto je velká změna oproti předchozí úpravě.

Dále jsem se zaměřila na vymáhání výživného, které nařizuje a vykonává soud podle Občanského soudního řádu, zákona č. 99/1963Sb. a na vymáhání výživného, které vymáhá exekutor dle Exekučního řádu, zákon č. 120/2001 Sb. Počet rodičů, kteří neplatí výživné na své děti, se neustále zvyšuje a proto v této práci poukazuji na § 71a exekučního řádu dle kterého může exekutor vydat exekuční příkaz k pozastavení řídičského oprávnění povinného, jestliže je v exekuci vymáhán nedoplatek výživného na nezletilé dítě. V ostatních případech exekuční příkaz k pozastavení řídičského oprávnění povinného, vydat nemůže.

V současné době je velké množství rodičů předluženo, a proto jsem se také zabývala insolvenčním řízením ve vztahu placení běžného výživného a dlužného výživného v insolvenčním řízení.

Poslední kapitola je věnována úpravě v trestním právu. Trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb. obsahuje ustanovení o trestném činu zanedbání povinné výživy, k němu bylo přidáno další ustanovení, podle něhož pachateli tohoto trestného činu může soud v trestním řízení uložit přiměřené omezení, aby se pachatel zdržel řízení motorových vozidel, a to zejména tehdy, pokud je tady důvodná obava, že povinnost uhradit výživné bude mařena nebo ztěžována.

Ve své práci jsem se snažila pojmout komplexně problematiku vyživovací povinnosti se zaměřením na aktuální změny.

Klíčová slova

Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a předky a potomky

Rodinné právo

Výživné

Maintenance duty between parents and children and ancestors and descendants

Abstract

The topic of my thesis is the maintenance obligation between parents and children and ancestors and descendants.

After the introduction, I addressed the history of maintenance obligation in family law focused on the legal regulation of maintenance obligation. Act No. 265/1949 on Family Law changed the institute of the power of a father to the institute of the power of parents. Father and mother had and have until now the same rights and the same obligations in the upbringing and nutrition of children. First, the law established maintenance obligation for mothers. The said Act did not make difference between a child born to the marriage and a child born outside of marriage. This Act was progressive. The Family Act No. 94/1963 Coll. related to the economic change which had an influence on the vast changes of our legal order. The said Act has been amended for several times.

Since January 1, 2014, maintenance obligation has been regulated by the Civil Code, Act No. 89/2012 Coll. into which the family law is incorporated. The Civil Code is a general code of private law which is, in terms of content, not continuous with the previous Civil Code, No. 40/1964, however this does not apply to family law. The Civil Code takes over the regulation of family law as it was regulated in the Family Act No. 94/1963, except partial changes, the main changes are in the systematics of legal regulations.

In the next chapter of my work I have tried to define the basic terms and to define the types of maintenance obligation.

I consider crucial the issue of the maintenance obligation between parents and children, therefore I elaborated this regulation in detail. The standard of living of the child should be basically identical to the standard of living of the parents. This aspect precedes the aspect of reasonable aspects of the child (Section 915, paragraph 1). The quoted aspect was denied by the judgment of the Constitutional Court of the CR, docket number IV. ÚS 650/15, and therefore I focused on an analysis of the quoted judgment.

Furthermore, I address the court's decision on maintenance. Under the provision of Section 30, paragraph 1 of Act No. 292/2013 Coll. on Special Court Proceedings,

appeal against decision is not permissible under Title Two, Part Five of this Act, unless it is a judgment on the restriction or deprivation of parental responsibility, suspension or limitation of execution thereof, the determination or denial of parenthood or irrevocable adoption which is unfortunate due to the new terms in the New Civil Code, non only concerning the interpretation. The above - mentioned implies that the Court of Appeals decision on maintenance for an underage child based on the review of the Court of Final Appeals is excluded. This is a big change comparing to the previous legislation.

Furthermore, I have focused on the recovery of maintenance orders which are ordered and executed by the court under the Civil Procedure Court, Act No. 99/1963 Coll. and on the recovery of maintenance orders which are enforced by the distrainer under the Enforcement Code, Nr.120/2001 Coll. The number of parents who do not pay maintenance for their children is still increasing and therefore I refer in this work to Section 71a of the Enforcement Code, according to which the distrainer may issue an enforcement order to suspend the driving license of the obliged person if arrears of maintenance for underage child are enforced within the enforcement proceedings. In other cases, he cannot issue an enforcement order to suspend the driving license.

Currently, many parents are over-indebted and therefore I also dealt with the insolvency proceedings in respect of the payment of ordinary alimony and alimony owed in the insolvency proceedings.

The last chapter is devoted to the regulation in the criminal law. The Criminal Code, Act No. 40/2009 Coll., contains provisions on the offence of nutrition malpractice to which another provision was added, according to which the court may impose in criminal proceedings reasonable restrictions to the perpetrator of this offense so that the perpetrator refrain from driving, especially if there is a reasonable concern that the obligation to pay alimony is thwarted or impeded.

In my work I have tried to comprehensively accommodate the issue of maintenance obligation focusing on current changes.

Key words

The maintenance obligation between parents and children

Family law

Alimony